

Tutkimuksellinen lähestyminen lastensuojelun tehostetun perhetyön
alkutilanteisiin ja tavoitteisiin

Anna-Laura Marjeta

Erikoissosiaalityöntekijän koulutus: Lapsi-, nuoriso- ja
perhesosiaalityön erikoisala, Lastensuojelun opintosuunta

Tieteellis-käytännöllinen lopputyö

Helsingin yliopisto

15.5.2024

Tiivistelmä

Tutkimuksessa perehdytään tehostetun perhetyön interventioon lastensuojelun avohuollon sosiaalityön tukitoimena. Lastensuojelun sosiaalityötä lähestytään muutostyönä, jonka toteuttamisessa merkityksellistä on muutostyön taustalla olevien tarkoitusten ja tarpeiden tiedostaminen sekä tavoitteiden tietoinen, avoin ja yhteinen asettaminen. Tutkimuksessa selvitetään, millaisiin tilanteisiin tehostettua perhetyötä sovelletaan lastensuojelun avohuollon asiakasperheissä ja millaisia muutostavoitteita tälle työskentelylle määritellään. Tutkimuksen tarkoitus on lisätä ymmärrystä siitä, mistä tehostetun perhetyön palvelussa on kyse ja millaisia mahdollisuuksia tähän työskentelymuotoon sisältyy. Tutkimuksen taustalla on ajatus siitä, että lastensuojelun käytännön työstä ja palveluista tulee olla tutkimusperäistä tietoa, jotta lastensuojelun sosiaalityön vaikuttavuutta voidaan edelleen kehittää ja lastensuojelussa tunnistettuja haasteita voidaan ratkaista.

Tutkimuksessa käytetty lähestymistapa interventioihin ja muutosprosesseihin on tyypillinen realistisessa vaikuttavuustutkimuksessa. Taustalla vaikuttaa konstruktionistinen ymmärrys todellisuuden jatkuvasta sosiaalisesta rakentumisesta ja tiedon kontekstisidonnaisuudesta. Tutkimus on toteutettu lähellä lastensuojelun käytäntöä ja sen tuloksia tullaan käsittelemään Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lastensuojelun työyhteisöissä. Tutkimuksen aineisto muodostuu Espoon kaupungin lastensuojelun avohuollossa vuonna 2022 kirjoitetuista tehostetun perhetyön loppuyhteenvedoista, joita on yhteensä 33 kappaletta ja 181 sivua. Aineiston käsittelyn tapana on aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Tutkimuksen tuloksina esitetään, että tehostettua perhetyötä sovelletaan hyvin erilaisiin lähtötilanteisiin ja perhetyötä voidaan aloittaa ikään kuin jatkeeksi perheen kanssa aiemmin ja muiden toimijoiden toimesta toteutetulle työskentelylle, sitä voidaan hyödyntää apuna äkillisiin muutoksiin sopeutumisessa tai pidempiaikaisten vanhemmuuden haasteiden korjaajana. Perhetyötä voidaan käyttää myös ratkaisuyrityksenä tilanteessa, jossa lapsi kieltäytyy hänelle yksilöllisesti tarjotuista tukitoimista. Perhetyötä sovelletaan lisäksi tilanteissa, joissa tunnistetaan riskejä ja halutaan ennaltaehkäistä perhetilanteen vakavampaa kriisiytymistä tai joissa koetaan sosiaalityöntekijän toimesta tarpeelliseksi arvioida perheen tilannetta tarkemmin. Tutkimuksen tuloksina esitetään lisäksi, että tehostetulla perhetyöllä tavoitellaan muutoksia konkreettisissa käytänteissä, ymmärryksen lisääntymisessä, perhesuhteissa koetun yhteyden vahvistamisessa, perheenjäsenten tunnetaidoissa, sosiaalityöntekijän tietämisen tasolla sekä perheen verkostojen toiminnan vahvistamisessa.

Tutkimus osoittaa, että tehostettu perhetyö on lastensuojelun avohuollon työskentelyssä hyvin moniulotteinen ja tilanteista räätälöintiä edellyttävä interventio. Tehostetun perhetyön prosessin ohjaamisessa tulee hyväksyä erilaisia jännitteisiä ristiriitaisuuksia, joiden kanssa täytyy osata työskennellä. Tehostetun perhetyön prosessista päättävälle ja vastaavalle sosiaalityöntekijälle on tärkeää hahmottaa perhetyön intervention soveltamisen mahdollisuuksia ja rajoja sekä muutostavoitteiden erilaisia ulottuvuuksia, jotta intervention suunnittelu, siihen motivoiminen ja prosessin ohjaaminen toteutuu asiakkaan oikeuksia, muutostyön edellytyksiä ja lainsäädännön puitteita huomioon ottavalla tavalla.

Sisältö

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	4
3. Sosiaalityön interventioiden tutkimus.....	7
4. Tutkimusasetelma.....	8
5. Eettiset valinnat	11
6. Analyysi	12
6.1 Perhetyön alkutilanteet	13
6.2 Perhetyön tavoitteet.....	19
7. Johtopäätökset ja pohdinta	26
Lähteet.....	34

1. Johdanto

Lastensuojelun tärkein tehtävä on suojella lasta ja hänen kasvuun ja kehitystään. Tehtävää toteutetaan sekä asiakkaiden palveluna, auttamisena, puuttumisena että tilanteiden arvioimisena ja valvontana. Lastensuojelua määritetään ja tuotetaan jatkuvasti esimerkiksi lainsäädännön muutosten ja sen erilaisten tulkintojen, yhteiskunnallisen keskustelun sekä hyvinvointialueiden, järjestöjen ja yksityisten palvelutuottajien käytänteiden kautta. Lastensuojelu herättää tunteita ja mielipiteitä laajalti, koska kyse on yhteiskunnan viimesijaisesta palvelusta ja toimijasta, jonka tulisi kyetä toimillaan suojelemaan ja luomaan yhteiskunnan tulevaisuutta ja turvallisuutta. Lastensuojelua koskeviin keskusteluihin osallistuvat aktiivisesti niin lastensuojelun lainsäätäjät, työnantajat, työntekijät, asiakkaat kuin myös lastensuojelun toimintaa sivummalta seuraavat kansalaiset. Lastensuojelulla voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia asioita ja lastensuojelussa käytetty ja tuotettu tieto on hyvin moninaista ja ammatillinen ja ei-ammatillinen tieto kietoutuvat sosiaalityön työkäytännöissä usein yhteen (Pösö 2007, 65–69).

Lastensuojelun toimintaympäristön monimuotoisuuden ja sen jatkuvan kehittymisen ja muuntumisen vuoksi tietoa siitä, mitä kaikkea lastensuojelu ja siinä tavoitellut muutosprosessit voivat olla ja miten lastensuojelua käytännön interventioissa ymmärretään, tarvitaan jatkuvasti lisää (Pösö 2007, 82). On tärkeää, että lastensuojelua koskeva keskustelu ja kehittäminen etenisi mahdollisimman pitkälti tietoperustaisesti, eikä esimerkiksi sattumanvaraisten mielikuvien tai ennakkoluulojen pohjalta. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus osaltaan lisätä lastensuojelun toimintaa ja työskentelyä koskevaa tietoa, jotta voitaisiin paremmin tietää, eikä vain arvailla, mitä lastensuojelun työ käytännössä voi tarkoittaa ja miten sitä kannattaa kehittää.

Tutkimuksen kohteeksi on valikoitunut lastensuojelun avohuollossa paljon toteutettu ja usein asiakasperheille myönnetty tehostetun perhetyön palvelu. Tarkoituksena on lisätä ymmärrystä siitä, millaisissa alkutilanteissa tehostettu perhetyö valikoituu työskentelytavaksi ja millaisia tavoitteita perhetyölle on mahdollista ja tyypillistä asettaa. Olen siis kiinnostunut tutkimaan lastensuojelutyön ammattilaisten tuottamia kuvauksia tehostetun perhetyön muutosprosessien alkuvaiheesta. Tutkimus paikantuu sosiaalisen konstruktionismin mukaiseen käsitykseen tietämisestä sosiaalisesti rakentuneena, muuttavana ja kontekstisidonnaisena prosessina. Interventiota ja muutosta ymmärretään tässä tutkimuksessa realistisen arviointitutkimuksen perinteen kautta. Tutkimus toteutetaan tarkastelemalla laadullisen sisällönanalyysin keinoin

Espoon lastensuojelun avohuollossa tuotettua tehostetun perhetyön ammattilaisten kirjoittamaa asiakirja-aineistoa. Aineisto koostuu Espoon avohuollon lastensuojelussa vuonna 2022 kirjoitetuista tehostetun perhetyön loppuyhteenvedoista, joita on valikoitu satunnaisotannalla mukaan yhteensä 33 eri asiakastapaukseen liittyen.

Tehostettu perhetyö on keskeinen lastensuojelun avohuollon palvelu ja työmenetelmä, jolla pyritään saamaan aikaan lapsen edun mukaisia muutoksia lapsen tilanteeseen, perheeseen ja kodin arkeen. Perhetyön keinoin on mahdollista myös kerätä tietoja perheestä, arvioida sen toimivuutta ja ennaltaehkäistä ongelmia (Nätkin & Vuori 2007, 8). Tehostettu perhetyö lastensuojelun yksilö- ja perhekohtaisena palveluna on monin tavoin joustavasti, perheen tarpeita ja tavoitteita ajatellen räätälöitävissä, eikä sen käyttöönottoon, tavoitteiden asettamiseen ja vaikuttavuuden seurantaan ole juurikaan lastensuojelun sosiaalityön kentällä yhteisesti kehitettyjä ja käytettyjä ohjeistuksia tai malleja.

Tehostetun perhetyön prosessia määrittävät lastensuojelun organisaation palvelumuotoiluun ja -ohjaukseen liittyvät tekijät, kuten sille asetetut aika- ja muut resurssirajat¹. Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää osaltaan tehostettua perhetyötä sanoittaen 34 §:ssä, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Laissa kirjoitetaan myös, että avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia. Tehostettu perhetyö nimetään lastensuojelulain 36§:ssä yhtenä keskeisimpänä lastensuojelun tukitoimena, joka on tarpeen vaatiessa järjestettävä lastensuojeluasiakkuudessa olevalle perheelle. Nämä lakiin perustuvat lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja niiden myöntämisen periaatteita koskevat kuvaukset ovat hyvin yleisluonteisia, eivätkä lopulta kerro paljoakaan siitä, mitä lastensuojelun avohuollon työskentely tarkoittaa käytännössä asiakkaiden arjessa.

Kiinnostuin tutkimastani aiheesta työskennellessäni sosiaalityöntekijänä Espoon ja sittemmin Länsi-uudenmaan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon palveluissa. Keskustelimme usein kollegoiden kanssa siitä, kuinka vaatava tehtävä tehostetun perhetyön prosessin johtaminen usein vaikutti olevan. Kokemukseni mukaan käsitykset siitä, mitä tehostetulla perhetyöllä milloinkin tavoiteltiin, miten prosessiin suhtauduttiin ja sitouduttiin ja mitä interventiolla saatiin aikaan, vaihtelivat työn arjessa eri toimijoiden ja tilanteiden kesken

---

¹ Tehostetun perhetyön palvelua myönnetään usein kolmen kuukauden jaksoissa yhteensä noin 3–6 kuukauden verran. Tyypillisesti tunteja myönnetään palveluille noin 24–36 tuntia kuukauteen ja perhetyötä toteuttaa yleensä 1–3 perhetyöntekijää lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ohjauksessa.

paljon. Usein tunnistimme kollegoiden kanssa tunteen, ettei perhetyö toiminut käytännössä siten kuin itse tai muut prosessin toimijat olivat toivoneet. Huomasin myös, että vasta vähän aikaa työtä tehneillä sosiaalityöntekijöillä saattoi olla erityisen vaikeaa hallita tehostetun perhetyön intervention johtamisen tehtävää ja tähän oli myös hyvin vähän ohjeita ja perehdytysmateriaalia käytettävissä.

Lastensuojelutyön arjessa työntekijöiden kesken olisikin tärkeää jakaa kokemuksia ja tietoa siitä, millaisissa erilaisissa tilanteissa tehostettu perhetyö on koettu tarkoituksenmukaiseksi palveluksi, millä eri tavoilla sitä voi räätälöidä ja millaisia muutoksia sen kautta on saatu aikaan. Oma kokemusta laajemman käsityksen muodostaminen perhetyön prosesseista on kuitenkin vaikeaa kiireisessä ja vaihtuvuudeltaan vilkkaassa työyhteisön arjessa, johon myös tiukat salassapitovelvoitteet vaikuttavat. Lastensuojelun interventioiden näkyväksi tekeminen ja interventioita koskevan tiedon jakaminen on kuitenkin tärkeää, mikäli lastensuojelutyön vaikuttavuuteen ja tasalaatuisuuteen halutaan kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Tehostetun perhetyön palvelu osuu lastensuojelun asiakkuuden kaarella kohtaan, jossa huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä on tunnistettu ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut lapsen olevan lastensuojelun tuen tarpeessa. Tehostetun perhetyön palvelu on lapselle ja perheelleen vapaaehtoinen interventio, joten perheen motivointi ja sitouttaminen yhteistyöhön on välttämätöntä, vaikkakin usein vaikeaa. On huomioitava, että usein valmiiksi yhteistyöhalukkaat ja palvelutarpeen tunnistavat perheet ohjautuvat muihin palveluihin, kuten perhesosiaalityön puolelle autettavaksi. Lastensuojelun puolella avohuollon tukitoimiin liittyy usein erilaisia yhteistyökykyyn ja -haluun kielteisesti vaikuttavia tekijöitä. Lastensuojelun puolella palveluita pohdittaessa on tyypillistä, että asiakkailla on vaikeuksia hahmottaa mistä heille tarjotuissa palveluissa on kyse ja he saattavat epäillä yritetäänkö näillä interventioilla oikeasti auttaa heitä heidän omissa muutostarpeissaan vai onko kyse enemmänkin kontrolloinnista, valvonnasta ja perheen ulkopuolisiin asioihin liittyvistä intresseistä.

On myös tärkeä ymmärtää, että vaikka ensisijainen tavoite perhetyössä on tukea perhettä erilaisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa ja lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisessa, välittyy perhetyön aikana sosiaalityöntekijälle perheestä paljon myös uutta tietoa. Tämä tieto kirjoitetaan ja tallennetaan perhetyötä dokumentoiviin kirjauksiin ja jokaisesta perhetyön prosessista perhetyöntekijät kirjoittavat intervention päätyttyä yhteenvetoraportin. Tämänkaltaiset asiakirjat ovat merkityksellisiä sosiaalityöntekijän tietämisen välineitä ja arviointityön mahdollistajia (Kääriäinen 2007, 248). Mikäli lopulta tulkitaan, että perhetyö ei

ole vaikuttanut lapsen ja perheen tilanteeseen siten kuin on toivottu, voi tämä olla merkityksellinen peruste lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle esimerkiksi sijaishuollon palveluiden tarpeen näkemiselle ja mahdollisesti myös vastentahtoisten interventioiden toteuttamiselle. Perhetyön tutkimiselle juuri lastensuojelun kontekstissa onkin aivan erityiset perusteet lastensuojelun viimesijaisen toimijan rooliin liittyvien vastuiden ja velvoitteiden vuoksi (Pösö 2007, 65). Vapaaehtoisia interventioita koskevan avoimen ja reflektiivisen tiedon tuotannon prosessien kautta on mahdollista edistää tehdyn sosiaalityön eettisistä perustaa ja vaikuttaa siihen, että mahdollisimman vähän ihmisten itsemääräämisoikeuteen puuttuvilla interventioilla saavutettaisiin toivotut tulokset ja vastentahtoisiihin interventioihin jouduttaisiin turvautumaan mahdollisimman harvoin.

Tämä tieteellis-käytännöllisen lopputyön raportti sisältää yhteensä seitsemän lukua. Aiheeseen johdattelevan aloitusluvun jälkeen luvussa kaksi avaan tutkimukseni teoreettisia lähtökohdia ja luvussa kolme puolestaan interventiotutkimuksen taustaa. Neljännessä luvussa esittelen tutkimusasetelmani tarkemmin, jonka jälkeen viidennessä luvussa reflektoin lopputyöni eettisiä kysymyksiä. Kuudennessa luvussa kuvaan yksityiskohtaisesti aineiston analyysin menetelmäni ja esittelen tutkimukseni tulokset. Raportin päättävässä seitsemännessä luvussa tiivistän keskeisimmät johtopäätökseni ja pohdin niiden mahdollisia yhtymäkohtia lastensuojelun interventioita koskevaan ajankohtaiseen keskusteluun.

2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tutkimukseni paikantuu sosiaalisen konstruktionismin teoreettiseen viitekehykseen siinä mielessä, että ymmärrän tutkittavan ilmiön rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteisesti, merkitysvälitteisesti ja jatkuvasti uudelleen. Taustalla vaikuttaa konstruktionistinen ymmärrys tiedon kontekstisidonnaisuudesta; ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa ymmärtää perhetyön interventiota, vaan se tuotetaan jokaisessa ainutkertaisessa prosessissa tiettyyn aikaan, paikkaan ja tilanteeseen sitoutuneella tavalla. (Berger & Luckmann 1966/1994.) Tutkimuksen tärkeänä tavoitteena pidetään tietoisuuden lisääntymistä tutkittavasta ilmiöstä (Hacking 2009, 20). Lisäksi tutkimusasetelmani valintoihin on vaikuttanut keskeisesti sosiaalityön käytäntötutkimuksen periaatteet, kuten käyttörelevantin tiedon tuottaminen lastensuojelun toimintojen kehittämiseksi lähellä sosiaalityön arkea ja sosiaalityön menetelmiin ja niiden vaikuttavuuteen liittyvän keskustelun avoimuuden ja reflektiivisyyden korostaminen (Satka, Julkunen, Kääriäinen ym. 2016, 11).

Suomalaisen sosiaalityön käytännön toimijat jäsentävät käytännön sosiaalityötä usein laveiden työn ihanteita kuvaavien määritteiden kautta ja piirtävät käytännön sosiaalityöstä kuvaaviksi esimerkiksi kuvaamalla työtä suhdeperustaiseksi, lapsikeskeiseksi tai viime vuosina erityisen usein myös systeemiseksi tavaksi toimia perheiden kanssa. Sen sijaan selkeärajaisemmista työn tekemisen tekniikoista, menetelmistä tai interventioista puhutaan huomattavasti harvemmin. Onkin tunnistettu, että ehkä juuri tämän sosiaalityön kentälle tyypillisen puhutavan vuoksi voi usein jäädä epäselväksi mitä lastensuojelun sosiaalityö käytännössä loppujen lopuksi on. (Aaltio & Eriksson 2023, 320.) Tässä tutkimuksessa haluan kuitenkin nostaa keskiöön juuri intervention käsitteen ja pyrkiä sitä kautta selkeyttämään ja konkretisoimaan käytännön lastensuojelun muutostyön sisältöjä ja rajoja.

Interventio voidaan ymmärtää tarkoituksellisesti toteutetuksi muutokseen tähtääväksi toiminnaksi, jonka läpivieminen käytännön vaihtelevissa konteksteissa on usein monimutkaista ja kompleksista. On hyvä ymmärtää, että intervention käsite on monitulkintainen ja interventioita voivat olla pienet yksittäiset tekniikat niin kuin toisaalta myös laajat moniulotteiset muutosohjelmat. (Fraser & Galinsky 2010, 459). Sosiaalityö ja sen käytänteet muodostuvat pitkälti erilaisista interventioista, sillä muutostoiveet ja -tarpeet määrittelevät sosiaalityön keskeisimmän tarkoituksen ja merkityksen. Mikäli halutaan lisätä ymmärrystä sosiaalityön ja siinä tavoiteltujen muutosten välisistä suhteista, on tärkeää tarkastella sosiaalityön työprosessien eri osatekijöitä ja vaiheita paikallisissa ammattiyhteisöissä systemaattisesti ja kriittisesti (Pohjola 2012, 37). Tutkimukseni taustalla vaikuttaakin vahvana käsitys sosiaalityöstä erityisesti juuri muutostyönä, jonka toteuttamisessa merkityksellistä ja tärkeää tulisi olla muutostyön taustalla olevien tarkoitusten tiedostaminen, muutostyön tarpeen tunnistaminen ja tavoitteiden tietoinen, avoin ja yhteinen asettaminen.

Lastensuojelun interventiot ovat usein voimakkaasti ihmisen yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta koskettavia tai jopa niihin puuttuvia. Erityisesti tämän vuoksi lastensuojelutyön interventioiden perusteita, sitä missä tilanteissa niitä käytetään ja mitä niillä tavoitellaan, on tarpeellista tutkia. Myös tehostettu perhetyö sosiaalityön palveluna voidaan ymmärtää lastensuojelun avoimuuden interventioiksi, jossa kyse on yksittäistä tekniikkaa tai menetelmää laajemmasta muutostyöskentelystä. Tehostettu perhetyö on interventio, johon liittyy usein useita muutostavoitteita sekä erilaisia kontekstissidonnaisia liikkuvia elementtejä ja tämän vuoksi jokainen tehostetun perhetyön prosessi on oma ainutkertainen prosessinsa. Tehostetussa perhetyössä perheen ulkopuoliset sosiaalityön instituutiota edustavat sosiaalityön

toimijat tulevat tietyksi määrääjäksi vuorovaikutukseen perheenjäsenten kanssa pyrkimyksensä auttaa perhettä tietyn muutosprosessin toteuttamisessa.

Ymmärrän sosiaalityön intervention aikaisen muutoksen tapahtuvan moniulotteisena ja avoimena prosessina sen sijaan että ajattelisin interventioon liittyvän muutoksen olevan luonteeltaan yksiselitteinen syy-seuraussuhde. Tällainen näkökulma interventioiden aikaisiin muutosprosesseihin on tyypillinen realistisessa vaikuttavuustutkimuksessa (ks. Pawson & Tilley 1997). Realistisessa vaikuttavuuden arvioinnissa on käytetty yleisesti muutosmekanismien käsitettä, kun on haluttu viitata niihin moniulotteisiin tekijöihin, jotka ovat olleet tärkeimpinä syinä tietyn muutoksen tapahtumiselle (Kemppainen & Ojaniemi 2012, 52). Sosiaalityön interventio, kuten tehostetun perhetyön prosessi, tapahtuu aina tietyissä ainutkertaisissa ajallisissa ja paikallisissa olosuhteissa, ja prosessin aikana tapahtuneisiin muutoksiin vaikuttaa hyvin laajalti erilaisia tekijöitä, jotka eivät ole useinkaan kontrolloitavissa. Sosiaalityön interventiota ei siis ajatella mekaanisena tapahtumasarjana, jonka vaikuttavuutta voisi tarkasti ennalta ohjelmoida ja ennustettavasti toteuttaa eri konteksteissa. Interventio rakentuu ja toteutuu aina muutostyön kohteen eli asiakkaan sekä muutoksessa auttavan toimijan, eli työntekijän keskinäisessä ja vuorovaikutussuhteessa ainutkertaisissa olosuhteissa. Muutokset eivät synny interventioista itsestään, vaan interventioihin liittyy erilaisia muutoksia synnyttäviä vaikuttavia mekanismeja, joita välillä tunnustetaan ja tiedostetaan paremmin ja välillä huonommin. (emt. 53–60.)

Koska siis perhetyöhön liittyvän tiedon ajatellaan olevan kontekstisidonnaista ja perhetyön intervention ajatellaan olevan moniulotteinen, avoin ja osin väistämättä kontrolloimaton, ei näyttäydy tarkoituksenmukaisena pyrkiä tarkasti mallintamaan lastensuojelun tehostetun perhetyön hyviä käytänteitä. Sen sijaan edelleen on mahdollista pyrkiä tunnistamaan perhetyöhön sisältyvää erilaista variaatiota ja hahmottaa tuon variaation perusteella lastensuojelun tehostetun perhetyön rajoja ja määritteitä. Voimme pyrkiä tiedostetusti tunnistamaan miksi teemme perhetyötä silloin kun sitä teemme ja mitä me sillä haluamme aikaan saada silloin kun me olemme siihen päättäneet ryhtyä. Onkin ymmärretty, että juuri sosiaalityön työkäytänteisiin- ja menetelmiin liittyvään dokumentoituun tietoon huomiota kiinnittämällä voidaan tehdä näkyväksi myös sosiaalityön vaikuttavuutta ja löytää tapoja sen kehittämiseen (Kuusisto-Niemi ym. 2011, 260).

3. Sosiaalityön interventioiden tutkimus

Perhetyö-intervention juuret yltävät aina 1800–1900-lukujen vaihteeseen, mutta perhetyö on ollut vahvasti kulloiseenkin yhteiskunnalliseen aikaan ja paikkaan sidottua ja sen toimijat, sisällöt, tavoitteet ja tarkoitukset ovat muuttuneet eri vuosikymmenten aikana (Nätkin & Vuori 2007, 10–14). Erityinen *tehostetun perhetyön* käsite luotiin Suomessa 1970-luvulla, jolloin Mannerheimin lastensuojeluliitto yhdessä sosiaalihuollon kanssa aloittivat tehostetun perhetyön kokeilun moniongelmaisten perheiden kodeissa (Reijonen 2005, 8). Erilaisia perhetyön lajeja on jaoteltu muun muassa sen mukaan, onko perhetyön tarkoituksena tarjota mille tahansa perheelle ongelmia ennaltaehkäisevää tukea vai onko perhetyö suunnattu erityisesti jollakin tavalla ongelmalliseksi tunnistetuille perheille, jolloin sen tavoitteena on toteuttaa tarkasti rajattu muutosinterventio (Uusimäki 2005, 34). Perhetyötä kehitettiin ammatillisena työnä ja toimintana erityisesti 2000-luvun alussa, jolloin oli tunnistettu, että sitä tehtiin useilla eri sektoreilla ja eri puolilla Suomea usein paikallisesti käytännön (esim. Reijonen 2005 toim. ja Mylläriniemi 2007). Tuolloin havaittiin tarve selvittää perhetyön työmuotojen merkityksiä ja sisältöjä perusteellisemmin ja ilmaantui useita perhetyön käytänteisiin liittyviä selvityksiä ja kehittämisprojekteja (Uusimäki 2005, 18–20).

Vaikka perhetyön erilaisista muodoista löytyy myös erilaisia tutkimuksia ja selvityksiä, voi kuitenkin todeta, että suomalaisen sosiaalityön kentällä erilaisten sosiaalityön työmenetelmien sisältöjen, käytänteiden ja vaikuttavuuden tutkimukselle on jatkuva selkeä tarve. Voidaan tulkita, että sosiaalityön oikeudellistumisen kehitys on hidastanut vaikuttavuustutkimuksen edistymistä, kun lainsäädännöstä on muodostunut pääasiallinen sosiaalihuollon palveluita ohjaava elementti ja vaikuttavuustiedon rooli on jäänyt sivuun. Esimerkiksi terveydenhuollon puolella vaikuttavuustiedon tuottamisessa ja huomioimisessa ollaan sosiaalihuoltoa selvästi edellä. (Mäki-Opas 2023.) Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa sosiaalityön interventioita, sosiaalityön vaikuttavuutta ja sosiaalityön arjessa tuotettua ja käytettyä tietoa on tutkittu pääasiassa erilaisina tapaustutkimuksina (ks. esim. Vuori & Nätkin 2007 toim. sekä Pohjola, Kempainen & Väyrynen 2012 toim.). On esitetty, että myös tällaiset kontekstisidonnaiset ja laadulliset tutkimusmenetelmin toteutetut tapaustutkimukset ovat tärkeitä sosiaalityön käytänteiden kehittämiseksi ja sosiaalityötä koskevan tiedon ja ymmärryksen lisääntymiseksi; Mikäli sosiaalityön vaikuttavuutta ja muutosten mekanismeja tutkittaisiin vain aika-, raha- ja aineistomäärällisesti laajojen kvalitatiivisten tutkimusten varassa, palautuisivat tulokset liian hitaasti käytäntöön työyhteisöjen hyödynnettäväksi (Kempainen & Ojaniemi 2012, 46).

Sosiaalityön interventio- ja vaikuttavuustutkimusta tulee tehdä laajasti erilaisista sosiaalityön käytänteistä ja palveluista mahdollisimman moninäkökuulmaisesti ja monimenetelmällisesti (Kemppainen & Ojaniemi 2012, 62). Erittäin kiinnostavia sosiaalityön interventioihin kohdistuneita viimeaikaisia tutkimuksia on tehty esimerkiksi tukiperhetoiminnasta (Svenlin 2020) sekä systeemisestä työotteesta (Aaltio 2023). Näissä molemmissa on pyritty kunnianhimoisesti ymmärtämään paremmin lastensuojelun käytännön asiakastyön työmenetelmiä ja niiden muutoksia aikaansaavia mekanismeja. Tällaiset tutkimukset ovat tärkeitä oven avauksia rohkealle ja kipeästi kaivatulle sosiaalityön interventioihin kohdistuvalle tutkimukselle. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on nostanut tietoisesti esiin tutkimustiedon merkitystä sosiaalityön laadun kehittämisessä. THL korostaa esimerkiksi sitä, että perustamalla ammatilliset käytännöt tutkittuun tietoon voidaan vähentää riskiä käyttää rajallisia resursseja sellaisiin palveluihin, jotka eivät ole tarkoituksenmukaisia tai tehokkaita ja lisätä palveluiden yhdenvertaisuutta ja eettisyyttä. (THL 2022.)

4. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tarkastelen lastensuojelun ammattilaisten tuottamia tekstejä tehostetun perhetyön interventioista. Kiinnitän analyyttisen huomion erityisesti muutosprosessien alkutilanteisiin ja muutosprosesseille asetettuihin tavoitteisiin liittyviin kuvauksiin. Tehostetun perhetyön alkutilanteiden tutkimuksella viittaa kiinnostukseni kohdistuvan siihen, millaisia ovat ne perhetyön aloittamista edeltäneet ongelmallisiksi muodostuneet elämäntilanteet, joihin sitten on päädytty perhetyön keinoin ryhtyä vaikuttamaan ja millaisena työkaluna perhetyö osana asiakasperheen kokonaisvaltaista elämäntilannetta näyttäytyy erityisesti työskentelyn alussa. Näkemykseni mukaan nämä alkutilanteet määrittelevät osaltaan merkittävällä tavalla koko muutosprosessin luonnetta, myös sitä millaisia tavoitteita perhetyölle lopulta asetetaan ja millaisia muutoksia sen kautta lopulta voidaan saada aikaan. Olen tutkimuksessani perhetyön alkutilanteiden lisäksi kiinnostunut tarkemmin tutkimaan myös perhetyön interventioille määriteltyjä tavoitteita. Olen erityisen kiinnostunut tarkastelemaan raporteissa niitä tekstiosia, joissa avataan konkretian ja käytännönläheisen toiminnan tasolla työskentelylle asetettujen tavoitteiden sisältöjä.

Tutkimuskysymykset siis ovat:

1. Millaisia perhetyön alkutilanteita teksteissä kuvataan?
2. Millaisia muutostavoitteita teksteissä kuvataan?

Tutkimuksen aineisto muodostuu Espoossa tehdyn avohuollon lastensuojelun tehostetun perhetyön loppuraporteista, jotka ovat tallennettuina Sosiaali Effica-järjestelmään. Loppuyhteenvedotraportit ovat perhetyöntekijöiden kirjoittamia kuvauksia, jotka kirjoitetaan perhetyön intervention lopuksi. Niissä kuvataan intervention aikana tapahtunut työskentely ja mahdolliset havaitut muutokset erityisesti työntekijöiden näkökulmasta. Aineisto sisältää yhteensä 33 loppuraporttia ja 181 sivua. Aineisto on muodostettu satunnaisotantana kaikkien neljän Espoon aluetoimiston asiakkaiden tehostetun perhetyön loppuyhteenvedo-raporteista vuodelta 2022. Olen rajannut tutkimusaineistoni raportit vuoteen 2022, sillä vuosien 2020–2021 tehostetun perhetyön prosesseihin vaikutti oletettavasti paljon monella tapaa poikkeuksellinen koronapandemia. Pandemian voidaan olettaa vaikuttaneen merkittäväällä tavalla intervention käytänteisiin ja olleen täten osaltaan erityistä aikaa. Tässä tutkimuksessa ei olla kiinnostunut pandemia-ajan työskentelyyn perehtymisestä, joten siksi aineisto-otantaa ei uloteta vuosille 2020–2021. Aineisto käsittää noin viidesosan vuonna 2022 kirjoitetuista tehostetun perhetyön prosesseista².

Tutkimuksessa on haluttu käyttää aineistona nimenomaan asiakirja-aineistoa, sillä lastensuojelun asiakirjat on tunnistettu keskeisen merkityksellisiksi sosiaalityössä rakennetun ja hyödynnetyn tiedon kannalta; Aino Kääriäisen (2007) mukaan asiakirjoissa arjen epävarma ja moninainen tieto jäsenyyksiä sosiaalityön käyttötiedoksi, jolla on merkittäviä seurauksia asiakkaiden kannalta. On huomattava, että sosiaalityön erilaiset tekstit eivät vain kerro sosiaalityöstä, vaan ovat sitä ja luovat todellisuutta ihan yhtä lailla, kuin muukin sosiaalityöhön sisältyvä tekeminen ja kommunikointi (Taylor 2016, 26). Esimerkiksi tehostetun perhetyön loppuyhteenvedot ovat hyvin tärkeitä asiakasdokumenteja, joihin kiteytetään perheessä olleet muutostarpeet, -tavoitteet ja intervention saavutukset, sekä avataan usein myös sitä millaisena yhteistyö sosiaalityön toimijoiden ja asiakasperheen kanssa on näyttäytynyt. Näiden kirjausten varassa perhetyön intervention ulkopuoliset toimijat, kuten vaikkapa uusi sosiaalityöntekijä tai hallinto-oikeus voivat arvioida asiakkaan tilannetta. Erilaisten asiakirjoissa kuvattujen tulkintojen näkyväksi tekeminen mahdollistaakin sosiaalityötä ja asiakasperheiden tilanteita ja heidän asiakaspolkujaan ohjaavan tiedon tunnistamista ja siihen liittyvää avointa reflektiota.

Lastensuojelua tutkittaessa on tärkeää aina tiedostaa, että kulloinenkin tutkimus tai selvitys tuo esiin lastensuojelusta aina valikoidun ja vain osittaisen kuvan (Pösö 2007, 71–72). Tässä

---

² Mukana ei ole ostopalveluina tuotettujen tehostetun perhetyön prosessien kuvauksia, sillä näiden loppuraportointi oli toteutettu erilaisessa muodossa kuin kaupungin omien liikkuvien palveluiden tuottamat loppuraportit ja tämä olisi aiheuttanut analyysiin lisähaasteita.

tuotoksissa aineisto muodostuu työntekijöiden kirjoituksista. On tärkeää tiedostaa, että asiakkaiden selonteot ja ymmärrys kuvauksien kohteena olevista perhetyön prosesseista voi tulla eri tasoisesti, joskus hyvin puutteellisesti tai ei välttämättä ollenkaan, esiin näissä raporteissa ja asiakkaiden kuvaukset samoista prosesseista voisivat olla hyvinkin erilaisia. Toisaalta on kuitenkin perusteltavissa, että perhetyön tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita juuri työntekijöiden tuottamista kuvauksista ja ymmärryksistä, sillä tutkimuksen kohteena olevat raportit ovat tapa välittää asiakasperheestä, asiakkaan tilanteesta ja heidän autettavuudestaan tietoa sosiaalityöntekijälle, jolla on Suomessa suuri henkilökohtainen valta ja vastuu päättää lapsen edusta ja tarvittaessa myös vastentahtoisien interventioiden toteuttamisesta. Työntekijöiden kirjoittamat raportit ovat keskeisiä asiakirjoja lasten huostaanotto selvityksiä laadittaessa tai lasten vastentahtoisia huostaanottoasioita hallinto-oikeudessa käsiteltäessä. Tämän vuoksi työntekijöiden tuottamat tekstit ja niissä tuotettu ymmärrys perhetyön prosessin aikaisista muutoksista tai niiden esteistä on yksi keskeisen tärkeä tutkimuskohde. Jatkossa olisi lisäksi hyvin tärkeää tutkia lastensuojelun menetelmiä ja palveluita myös muiden toimijoiden, kuten asiakkaiden itsensä, näkökulmista erilaisilla aineistoilla.

Etukäteisoletukseni ennen tutkimusaineiston käsiin saamistani minulla on, että perhetyölle ja siihen sisältyville muutosprosesseille annetaan aineistossa useita erilaisia merkityksiä. Tavoitteenani ei olekaan ensisijaisesti pyrkiä määrittelemään tehostettua perhetyötä mihinkään aiempaan tiukempiin ja selkeämpiin rajoihin ja raameihin, vaan sen sijaan pyrkiä tuomaan esiin prosessien moninaisuutta, moniulotteisuutta ja siihen liitettyjen merkitysten vaihtelevuutta. Tarkoituksena on tehdä näkyväksi ammattilaisten erilaisia tapoja ymmärtää tehostetun perhetyön prosessia, syventää ja laajentaa ymmärrystä tehostetun perhetyön työskentelystä sekä mahdollistaa tehostetun perhetyön prosesseihin kohdistuvaa avointa kriittistä refleksiivisyyttä. Näiden tavoitteiden kautta voi syntyä myös kimmokkeita tehostetun perhetyön intervention käytänteiden edelleen kehittämiseen. Ajattelen myös, että kun tehostetun perhetyön prosessiin osallistuvilla toimijoilla, sekä sosiaalityöntekijöillä, perhetyöntekijöillä että asiakkailla, on enemmän ymmärrystä perhetyön prosessien erilaisista mahdollisuuksista ja mekanismeista, voi tämä vaikuttaa myönteisesti esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden kykyyn hahmottaa tehostetun perhetyön prosessin johtamista, asiakkaiden haluan motivoitua ja sitoutua yhteistyöhön sekä kaikkien eri toimijoiden kykyyn luoda yhteistä näkemystä perhetyön prosessin tarkoituksesta ja suunnasta. Nämä tekijät puolestaan ovat keskeisen tärkeitä, mikäli halutaan kehittää interventioiden vaikuttavuutta ja tasalaatuisuutta, sekä vähentää muiden jatkopalveluiden tarvetta.

Tämän tutkimuksen merkityksellisiä yhteyksiä suhteessa sosiaalityön käytäntöihin on pyritty vahvistamaan tietyillä valinnoilla, jotka on huomioitu tutkimusasetelmassa ja tutkimukseen liittyvän raportoinnin tavoissa. Tutkimusaihe on ensinnäkin muodostunut alun alkaen osana tutkimuksen tekijän oman työyhteisön reflektiivisiä keskusteluja: lastensuojelun avoimuuden toimiston sosiaalityöntekijät, johtava sosiaalityöntekijä sekä lastensuojelun päällikkö pitivät tutkimusideaa kiinnostavana ja käytännön työn kannalta relevanttina ja tarpeellisena. Tutkimusasetelmasta, aineistosta ja sen käsittelystä on käyty keskustelua tutkimussuunnitelman muodostamisen vaiheessa organisaation lastensuojelun asiantuntijan kanssa, joka vastaa tutkimusyhteistyöhön liittyvistä tehtävistä. Näissä keskusteluissa pyrittiin varmistamaan, että aihe on organisaation johdon ja asiantuntijoiden mielestä mahdollinen ja kiinnostava ja siitä syntyvä tieto on organisaatiolle hyödyllistä. Tutkimuksen tulokset on tarkoitus jakaa avoimesti tutkimusraportin ja siitä tehtyjen mahdollisten esitysten avulla Espoossa lastensuojelun organisaatiossa ja käsitellä perusteellisesti oman työyhteisöni kanssa. Tutkimuksen tulokset on tarkoitus palauttaa työyhteisöön ja organisaatioon tutkimusraportin lisäksi myös helppolukuisena esitteenä, jossa tuodaan esiin keskeisimmät tutkimuksen löydökset. Sosiaalityöntekijöiden on mahdollista käyttää esitettä yhtenä välineenä esimerkiksi asiakkaiden motivoituvuudessa ja eri toimijoiden välisen yhteisen ymmärryksen rakentamisessa

5. Eettiset valinnat

Tutkimuksen aineistona käytetyt raportit ovat kuvauksia oikeista asiakkaista ja heidän elämäntilanteistaan, jotka ovat ainutkertaisia, herkkäluonteisia ja salassa pidettäviä. Tämän vuoksi aineiston hankinnassa, käsittelyssä ja analyysin tekemisessä sekä tutkimuksen raportoinnissa tulee huomioida, että riski asiakkaina olleiden perheiden tai työtä tehneiden työntekijöiden henkilöllisyyksien paljastumiseen olisi mahdollisimman pieni. Tälle tutkimuksellis-käytännölliselle lopputyölle on suunnitteluvaiheessa haettu ja saatu tutkimuslupa Espoon kaupungilta ja jo tuossa yhteydessä on läpikäyty tutkimuksen käytännön toteutuksen mahdollisuudet eettisten kysymysten näkökulmasta. Olen tehnyt yhteistyötä Espoon kaupungin sosiaalitoimen yhteyshenkilön kanssa aineiston keräämisessä, käsittelyssä ja anonymisoinnissa tämän varmistamiseksi. Olen noudattanut aineiston käsittelyssä sekä tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta (2019) että Espoon terveyden ja hyvinvoinnin toimialan ohjeita.

Aineiston muodostaminen toteutettiin siten, että Espoon lastensuojelun asiantuntija tulosti sosiaaliefic- järjestelmästä satunnaisotannalla viidesosan vuoden 2022 aikana kirjoitetuista

tehostetun perhetyön loppuraporteista. Ensimmäiseksi organisaation lastensuojelun asiantuntija ja oman työyhteisöni johtava sosiaalityöntekijä toteuttivat aineistolle kattavan anonymisoinnin ennen kuin sain sen tutkimuskäyttöni: aineistosta poistettiin kaikki (sekä asiakkaiden että työntekijöiden) nimet ja henkilötiedot ja aineisto tallennettiin analyysityöskentelyä varten ilman tarkkoja henkilöiden nimi- tai muita henkilötietoja.

Olen havainnollistanut tutkimusraportissani analyysiäni aineistolähtöisillä tekstiotteilla. Nämä otteet on käyty tarkasti läpi ja niissä olevia yksityiskohtia on pseudonymisoitu, jottei niiden perusteella olisi mahdollista tunnistaa henkilöitä. En myöskään ole esittänyt pitkiä tai useampia aineisto-otteita yksittäisestä perhetyön prosessista, jottei aineistonäytteiden perusteella voisi muodostua kattavampaa kuvaa jostakin yhdestä työn prosessista, jolloin työn kohteena olevan perheen tunnistaminen voisi helpottua. Jotta riski kenenkään yksittäisen lapsen, asiakasperheen tai työntekijän tunnistamiselle olisi mahdollisimman pieni, olen ottanut mukaan aineistooni kuvauksia kaikilta Espoon eri osa-alueilta. Näillä ratkaisuilla varmistan, että aineistossa on mukana iso ja satunnainen määrä eri perheitä ja eri työntekijöitä eri alueilta. Raportin valmistuttua alkuperäinen tutkimuskäyttöön minulle luovutettu aineisto tullaan hävittämään tietosuojajätteen mukana, eikä tuosta aineistosta ole olemassa kopioita.

Lisäksi on tärkeää tiedostaa, että olen tutkijana itse osa toimintaa, jota tutkin ja tämä on osaltaan voinut vaikuttaa aineiston tulkintaan. Tämän huomioin siten, että pyysin johtavaa sosiaalityöntekijää katsomaan, olisiko aineistossa joku oman tai tiimini asiakkaan tilanteeseen liittyvä raportti, koska toivoin, että se poistettaisiin aineistosta. Ajattelen, että toimijoiden ja tapahtumien tunnistaminen johtaisi helposti siihen, että tietäisinkin kyseisestä asiakkaan lastensuojelun prosessista paljon enemmän, mitä itse raporttiin oli kirjoitettu ja tunnistin, että se voisi vaikuttaa siihen, miten raporttia luon tai tulkitsin. Halusin tällä tavalla varmistaa, että analyysini pohjautuisi selkeästi ja johdonmukaisesti ainoastaan raportin sisältöön. Satunnaisotannassa kävi niin, että mukana oli yksi sellainen asiakas, jonka tilannetta olin ollut pohtimassa osana systeemistä tiimiä. Tuon raportin johtava sosiaalityöntekijä poisti aineistosta. Siitä aineistosta, joka minulle luovutettiin tutkittavaksi, en tunnistanut yhtään asiakasta enkä työntekijää.

6. Analyysi

Olen tässä tutkimuksessa lähestynyt ja käsitellyt tutkimusaineistoa laadullisen sisällönanalyysin menetelmän kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Olen toteuttanut laadullisen sisällönanalyysin aineistolähtöisen analyysin periaatteita mukailen (emt. 122–127). Aloitin

analyysivaiheen lukemalla aineistomateriaalia läpi useampaan kertaan ja valikoimalla aineistosta tarkempaan tarkasteluun osioita, joissa erityisesti kuvataan tutkimuskysymyksiini liittyviä teemoja eli asiakasperheen tilannetta tehostetun perhetyön aloittamisen hetkellä sekä toisaalta perhetyölle kuvattuja tavoitteita³. Seuraavaksi olen erotellut nuo osiot omiksi aineistomateriaaleikseen, joita sitten myös lähdin tiivistämään ja pelkistämään siten, että tekstissä esille tuotujen ajatuskokonaisuuksien ydinajatuksukset korostuivat ja selkeytyivät. Pidin tässä työvaiheessa kuitenkin huolta siitä, että kaikissa tekstiosioissa, vaikka irrotin niitä alkuperäisestä tapauskuvauksesta, säilyi koko ajan tieto siitä, mistä tapauskuvauksesta ote oli peräisin. Näin varmistuin siitä, etteivät eri tapauskuvaukset sekoittuneet, kun seuraavaksi lähdin ryhmittelemään näitä tehostetun perhetyön lähtötilanteita ja tavoitteita koskevia tiivistettyjä tekstiosioita. Jaottelin tekstiosioita (eli tiettyihin tapauskuvauksiin liittyviä joko perhetyön alkutilanteeseen tai sen tavoitteisiin liittyviä ajatuskokonaisuuksia) eri kategorioihin sen mukaan, oliko niissä keskinäisiä samankaltaisuuksia tai tunnistettavia eroavaisuuksia. Annoin eri tekstiosioiden ryhmille eli kategorioille niihin kuuluvia tekstiosioita yhteisesti kuvaavia ja nimeäviä otsikoita. Erilaisia tekstiosioiden ryhmiä syntyi aluksi melko runsaasti, mutta kun kävin näitä eri ryhmiä uudelleen läpi, huomasin että niitä pystyi edelleen yhdistelemään yleisluonteisempien kuvausten alle. Tätä kautta päädyin tulkintaan, jossa lopulta aineisto oli jäsentynyt kuudeksi erilaiseksi tehostetun perhetyön alkutilanteiden tyypiksi sekä kuudeksi erilaiseksi tavoitteenasettelun tyypiksi.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen laadullisen sisällönanalyttisen analyysimenetelmän kautta tunnistamani tehostetun perhetyön lähtötilanteiden sekä tavoitteiden tyypit ja havainnollistan näitä kategorioita aineisto-otteilla. Tämän jälkeen esitän johtopäätökseni ja jatkopohdintani liittyen siihen, mikä tutkimukseni tuloksissa on erityisen kiinnostavaa ja merkityksellistä, kun huomioidaan ajankohtaista lastensuojelun interventioita koskevaa yhteiskunnallista keskustelua ja tiedon tuotantoa.

6.1 Perhetyön alkutilanteet

Etukäteisoletukseni mukaan perhetyötä sovelletaan hyvin monenlaisiin erilaisiin tilanteisiin ja perhetyötä räätälöidään aina tilannekohtaisesti tietynlaiseksi työkaluksi päästä eteenpäin lukkiutuneissa ongelmallisissa tilanteissa. Perhetyön alkutilanne muodostuu sekä

---

³ Ensimmäisellä jaottelukierroksella kokosin tekstiosioita liittyen myös tehostetun perhetyön muutosavutuksiin. Myöhemmin päädyin luopumaan tämän aineiston ja siihen liittyvän kolmannen tutkimuskysymyksen käsittelystä tässä tutkimuksessa, sillä havaitsin että muutosavutuksiin liittyvän analyysivaiheen mukaan ottaminen laajentaisi tutkimusta liikaa ja olisi vahingollista tutkimusraporttini selkeydelle. Perhetyön muutosavutuksia koskeva tutkimus olisi kuitenkin tärkeä aihe esimerkiksi aiheeseen liittyvälle jatkotutkimukselle.

perheenjäsenien että työntekijöiden näkemyksistä liittyen siihen, mikä perheen elämässä ja arjessa on ongelmallista, mihin asiaan tarvittaisiin muutos ja miten perhetyö voisi tässä asiassa olla avuksi. Perhetyön alkutilanteet luovat täten intervention alkuvaiheessa odotukset perhetyön interventiolle ja vaikuttavat paljon siihen, millaiseksi perhetyön intervention prosessi lopulta rakentuu intervention seuraavissa vaiheissa.

Analyysin kautta olen muodostanut aineistosta 6 keskenään erilaista alkutilanteiden tyyppiä, joissa perhetyölle määrittyy eri luonteisia merkityksiä:

1. Perhetyö aiemmin aloitetun muutostyöskentelyn jatkumona
2. Perhetyö apuna äkillisiin muutoksiin sopeutumisessa
3. Perhetyö pitkäaikaisten vanhemmuuden haasteiden korjaajana
4. Perhetyö ratkaisuyrityksenä tilanteessa, jossa lapsi kieltäytyy tukitoimista
5. Perhetyö ennaltaehkäisevän työn tai varhaisen puuttumisen menetelmänä
6. Perhetyö arvioinnin välineenä

Seuraavaksi avaan näitä erilaisia alkutilanteiden tyyppejä vuorotellen tarkemmin ja esitän joitakin aineistoesimerkkejä analyysiäni havainnollistamiseksi.

Perhetyö aiemmin aloitetun muutostyöskentelyn jatkumona

Tähän kategoriaan kuuluvissa tilannekuvauksissa perhetyö merkityksellistyy osaksi pitkäaikaista lapsiperheelle tarjottujen eri palveluiden jatkumoa ja perhetyön yhteyksiä palvelua edeltäneisiin tukimuotoihin korostetaan selkeästi. Näissä tilanteissa perhetyötä on usein edeltänyt jokin selvästi intensiivisempi tukimuoto kuten perhekuntoutus tai kiireellinen sijoitus tai sitten perhetyötä selvästi kevyempi tukimuoto kuten sosiaaliohjaus. Perhetyön tarkoituksena näyttäytyy tällöin jollakin tapaa aiemmin aikaan saatujen myönteisten muutosten vakauttaminen kodin arkeen tai muissa palveluissa aloitetun, mutta vielä keskeneräisen, työskentelyn jatkuminen kodin olosuhteissa ilman sijaishuollon palveluita. Näin perhetyö asemoituu yhdeksi välineeksi tai vaiheeksi osana pidempää lastensuojelun asiakassuhdetta, jossa oli jo aiemminkin työskennelty samojen teemojen äärellä. Palvelun vaihtuessa perhetyöksi muutokset työskentelyssä liittyvät erityisesti perhetyöntekijöiden, työskentelytapojen ja olosuhteiden sekä palvelun intensiivisyyden määrään muutoksiin.

Perheessä ollut isoja haasteita arjen rytmien, lasten koulunkäymättömyyteen ja kodin sääntöihin sitoutumattomuuteen liittyen. --- Perhe käynyt kuntoutuksessa, jossa asiat menneet paljon eteenpäin mutta tukea tarvittiin edelleen kotiin kuntoutuksen päätteeksi. Yksi lapsi käyttäytyy aggressiivisesti rajaustilanteissa -- lapsi oli jouduttu hetkeksi kiireellisesti sijoittamaan. Perhetyöllä tuettiin myös lapsen palaamista kotiin. (Tapaus 29)

Joskus perhetyö näyttäytyy myös selkeästi jatkeena muille moniammatillisille palveluille kuten perheneuvola- tai psykiatrian työskentelylle:

Lapsi alkanut oireilemaan perhetilanteen vuoksi. Tukena lastenpsykiatria ja perheneuvola muttei se ole vastuullisemman vanhemman mielestä riittävä. Aiemmin ollut 9kk ajan perhesosiaalityön tuki, joka ei auttanut tarpeeksi vanhempien mielestä. (Tapaus 32)

Perhetyö ei näyttäydy siis näissä tilanteissa varsinaisesti omana itsenäisenä kokonaisuutenaan, jossa pyrittäisiin selkeään perhetyön palvelun aikana alkavaan ja päättyvään muutosprosessiin vaan sen tarkoituksena on ennemminkin tulla vahvistamaan, jatkamaan ja kannattelemaan ajallisesti laajempia perheen tukiprosesseja, joissa on usein mukana myös muita moniammatillisia auttajatahoja. Näissä perhetyön prosesseissa hyväksytään selvästi ajatus siitä, että muutokset perheyhteisöissä vievät aikaa, muutosprosesseissa on erilaisia vaiheita ja eri toimijat ja palvelut voivat olla myös limittäisiä tai jopa täysin samanaikaisia.

Perhetyö apuna äkillisiin muutoksiin sopeutumisessa

Tähän kategoriaan kuuluvissa tilanteissa perhetyön aloittamiseen on päädytty siksi, koska perheessä on tapahtunut jokin uusi ja yllättävä muutos, joka on luonut perheeseen epävarmuutta siitä, miten he voisivat uudesta tilanteesta selviytyä. Tällainen perheessä ilmennyt kriisitilanne saattaa liittyä erityisesti yhteen perheenjäsenen tai sitten olla tasapuolisemmin kaikkien tai useampien perheenjäsenten hyvinvointiin vaikuttava asia. Tällaisia tilanteita saattaa olla esimerkiksi vanhempien ero, erilaiset uudet uusperhetilanteet tai vaikkapa lapsen psyykinen sairastuminen tai kouluun menemisestä kieltäytyminen.

Vanhemmat ovat eronneet. Nyt vanhempien keskinäiset välit ovat huonot, eivätkä he pysty olemaan vuorovaikutuksessa keskenään. Toinen vanhemmista kuvaa kokevansa pelkoa ex-kumppaniaan kohtaan. Toinen syyttää ex-kumppaniaan vieraannuttamisesta. Molemmat vanhemmat haluavat kuitenkin olla tiiviisti lasten arjessa mukana. (Tapaus 1)

Lapsen syömishäiriöoireilu muuttunut vakavaksi sairastamiseksi ja lapsi joutunut sairautensa vuoksi psykiatrian osastohoitoon. Osastolla lapsen sairastamiseen liittyvä diagnostiikka laajentunut ja tarkentunut. Perheessä suuri huoli siitä, miten lasta osataan tukea kotona riittäväällä tavalla ja miten tilanne vaikuttaa perheenjäsenten vuorovaikutukseen ja jaksamiseen. (Tapaus 4)

Silloin kun perhetyön lähtökohtana on tällainen äkillinen kriisi perheyhteisössä, oli se sitten erityisemmin vain yhtä perheenjäsentä koskettava tai tasapuolisemmin kaikkien perheenjäsenten yhteinen ongelma, näyttäytyy perhetyön tarkoituksena perhetilanteen vakauttaminen yllättävien perheenjäsenten turvallisuuden tunnetta ja selviytymisuskoa koetelleiden tapahtumien tai muutosten jälkeen. Perhetyön tarkoitus on lisäksi erityisesti auttaa vanhempia hahmottamaan ja priorisoimaan lapsen turvallisuuden kokemusta ja hyvinvointia

suurten elämänmuutosten keskellä. Tähän kategoriaan liittyviä tilannekuvauksia yhdistää myös se, että perheyhteisössä ilmenneet yllättävät tapahtumat olivat vaikuttaneet perheenjäsenten keskinäisiin tunnesuhteisiin usein niitä järkyttäen siten, että erilaiset kielteiset tunteet, kuten epäluottamus, pelko ja huoli, olivat voimistuneet ja tämän takia myös perheen sisäiset kommunikointivaikeudet olivat lisääntyneet merkittävästi. Perhetyöltä toivotaan apua tällaisesta perheen yllättäneestä, tunteisiin ja kommunikaatioon vahvasti vaikuttaneesta, tilanteesta ulospääsyyn ja perhe-elämän palautumiseen rauhalliseksi ja myönteiseksi.

Perhetyö pitkäaikaisten vanhemmuuden haasteiden korjaajana

Toisinaan perhetyön aloittamiseen on päädytty tilanteissa, joissa perhe on hiljalleen ajautunut yhä vaikeampaan ja vaikeampaan tilanteeseen ja ongelmallinen tilanne on saattanut kehittyä hyvin pitkänkin ajan kuluessa. Tällöin perheenjäsenet ovat saattaneet kauankin sinnitellä tilanteessaan yrittäessään ratkaista sitä itse tai yrittäessään jatkaa arkea ja elämää ongelmista välittämättä ennen kuin se on tullut mahdottomaksi. Tällaisiin tilanteisiin on voitu päätyä esimerkiksi, kun esimerkiksi kasvatukselliset haasteet ja niiden perheen hyvinvoinnille koituvat kielteiset seuraamukset ovat kertautuneet ja vakavoituneet lapsimäärän lisääntyessä tai lapsen kasvaessa:

Äiti on antanut nuorelle vapauksia paljon ja välttänyt konfliktitilanteita. Äidin ja lapsen välit olivat riitaisat. Äiti toivoi tukea kasvatukseen ja kertoi olevansa neuvoton nuoren kanssa. (Tapaus 10)

Seuraamuksia ei ole ollut käytössä, vanhempi on kasvattanut luottamukseen perustuen. Toinen vanhempi yrittänyt saada nuorta itseään ajattelemaan ja ratkaisemaan ongelmiansa. Nuorella ei ollut kotona juurikaan ikätasoisia velvoitteita kuten kotitöitä ja rahaa sai pyytämällä. Toisen vanhemman mielestä sääntöjä ja viikkorahakäytännön olisi pitänyt olla tiukempi. (Tapaus 16)

Vanhempien kodeissa on ollut keskenään erilaiset säännöt ja käytännöt eivätkä vanhemmat olleet sopineet keskenään selkeitä ja yhdenmukaisia toimintatapoja. Nuorelle arki ei ole näyttäytynyt selkeältä, jonka vuoksi konfliktitilanteita on tullut paljon. (Tapaus 26)

Perheen lapsilla vaikeutta leikkiä ja he viettävät liikaa aikaa omassa varassaan. Lapset riitelevät keskenään paljon. Äidillä liikaa arjessa hoidettavia asioita arjessa, jotta ehtisi ohjata lapsia kotona ja olla heille läsnä. Äiti raskaana. (Tapaus 7)

Tämänkaltaisissa perhetyön alkutilanteissa perhetyön tarkoituksena näyttäytyy vanhempien havahduttaminen oman toiminnan ja sen seuraamusten hahmottamiseen ja sen ymmärtämiseen, miten perheen vinoutunut vuorovaikutusdynamiikka kytkeytyi vanhemman omiin osiin mahdollisesti tiedostamattomiinkin käyttäytymismalleihin. Havahduttamista tarvitaan erityisesti siinä, miten vanhempi on tullut toimineeksi jo pitkään suhteessa omaan lapseensa (esimerkiksi vältellyt konflikteja) tai toisaalta suhteessa lapsen toiseen vanhempaan

(esimerkiksi ristiriitaiset kasvatustavat). Näissä alkutilanteissa tarve perhetyölle perustuu siis pitkään kestäneen vinoutuneen vuorovaikutuskierteen tunnistamiseen ja vastuullisemman vanhemmuuden toiminnan käynnistämiseen perheessä.

Perhetyö ratkaisuyrityksenä tilanteessa, jossa lapsi kieltäytyy tukitoimista

Perhetyö koetaan hyväksi työskentelytavaksi myös sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren oma halu tai kyky ottaa aikuisilta tukea tai apua vastaan omiin ongelmiinsa oli estynyt. Aikuiset, joko lapsen omat vanhemmat tai ammattilaiset, ovat siis tunnistaneeet lapsella jokin huolestuttavan ongelman tai oireen, mutta lapsi itse ei ole yhteistyöhalukas tai -kyvykäs tekemään tämän asian parissa yhteistyötä aikuisten kanssa. Näissä tilanteissa perhetyö nähdään yhdeksi mahdolliseksi keinoksi yrittää selvittää lapsen tilannetta ja vaikuttaa siihen perheyhteisön kautta.

Molemmilla vanhemmilla on huoli lapsen jaksamisesta ja siitä pitääkö lapsi liikaa asioita itsellään eikä kerro omista tarpeistaan (Tapaus 13)

Nuori on haluton tekemään mitään järkevää mutta kokee itse voivansa hyvin. Nuori ei viihdy koulussa ja viettää aikansa ruudun äärellä tai nukkuen. Nuori ei halua ottaa apua vastaan. Äiti kokee olevansa kuormittunut ja keinoton. (Tapaus 22)

Nuori ollut osallisena useisiin väkivaltatilanteisiin ja käytös ollut usein aggressiivista. Koulusta on paljon poissaoloja. Vanhemmilla on huoli seurasta, jossa nuori liikkuu. Nuori ei ole ottanut vanhempiensa tarjoamaa tukea vastaan. Nuori ei ole ollut itse motivoitunut hänelle tarjottuun kodin ulkopuoliseen apuun. (Tapaus 5)

Lapsi tai nuori saattaa siis oireilla joko sisäänpäin tai ulospäin ja saattaa vastustaa yhteistyötä ja avun vastaanottamista passiivisemmin tai aktiivisemmin. Lapselle on usein tarjottu erilaisia yksilötyöskentelyn mahdollisuuksia ennen perhetyön aloittamista ja perhetyö näyttäytyy ikään kuin vasta seuraavaksi parhaana vaihtoehtona lapsen auttamiseksi. Ensisijaisena tukitoimena on esimerkiksi saatettu nähdä vaikkapa psykiatrian palvelut, mutta ne eivät ole olleet mahdollisia lapsen oman vastustuksen vuoksi, joten perhetyöhön on päädytty vaikkei sitä pidetäkään lapselle tai nuorelle parhaimpana palveluna. Perhetyö saattaa kuitenkin olla käytännössä ainoa mahdollinen tukitoimi, jolla voisi yrittää päästä mahdollisimman lähelle oireilevaa nuorta ja päästä vaikuttamaan hänen elinympäristöönsä siten, että sinnikkäästi yhteistyöstä kieltäytyvän nuoren auttaminen jollakin tapaa mahdollistuisi. Tällaista perhetyötä voidaan yrittää esimerkiksi tilanteissa, joissa halutaan välttää nuoren sijoittamista, mutta pelkkä nuoren tilanteen seuraaminen tai auttamatta jättäminen ei myöskään ole enää mahdollista. Näissä tilanteissa perhetyön tarkoitus on siis pyrkiä toisaalta keräämään lisätietoa

nuoren voinnista ja tilanteesta hänen perheensä kautta ja toisaalta yrittää etsiä ja luoda epäsuoria ja usein toissijaisia keinoja ja reittejä nuoren ongelmalliseen tilanteeseen vaikuttamiseksi.

Perhetyö ennaltaehkäisevän työn tai varhaisen puuttumisen menetelmänä

Perhetyötä aloitetaan myös tilanteissa, joissa perheen ongelmat tai ainakaan lapsen oireilu eivät ole vaikealla tavalla konkretisoituneet. Tällöin perhetyön aloittamiseen on voitu päätyä vanhempien omien ajankohtaisten tai aikaisemmin elämässä koettujen toimintakykyä rajoittaneiden haasteiden, kuten erilaisten sairauksien tai muiden vanhemman arjen toimintakykyä rajoittaneiden syiden vuoksi.

Toinen vanhempi on voinut psyykkisesti huonosti. Hänellä on ollut muun muassa masentuneisuutta ja hän on kokenut ongelmia vanhempien keskinäisessä työnjaossa sekä kommunikaatiossa. Vanhempien vuorovaikutus lasten kanssa on hyvää ja kodissa on säännöllinen päivärytmi lapsille. Erityisesti vahvemmin oireileva vanhempi on halukas ottamaan itselleen apua vastaan ja etsii aktiivisesti tietoa heidän perhettään koskettavista asioista. (Tapaus 11)

Joissakin tilanteissa jo lapsen syntyessä on tunnistettu vanhemmuuteen ja pikkulapsiarkeen liittyviä merkittäviä riskitekijöitä, joiden vuoksi perhetyö on päätetty käynnistää, vaikka mikään varsinainen riski ei olekaan vielä realisoitunut. Näihin tilanteisiin liittyy usein vanhempien omaa toiminnanohjausta haastavia tekijöitä kuten vanhemman neuroepätyypillisiä piirteitä, psykiatrisia sairauksia tai päihdesairauksia.

Lapsen vanhemmat ovat alaikäisiä. Molemmilla vanhemmilla on diagnosoituja sairauksia ja näihin liittyviä arkisen toimintakyvyn ja oppimiskyvyn haasteita. Perheellä on kaunis koti ja vahva tukiverkosto. Lapsi on kehittynyt ikätasoisesti ja vauva on ollut tärkeä ja odotettu perheenjäsen. (Tapaus 12)

Tähän kategoriaan kuuluvissa alkutilanteissa perhetyön tarkoituksena näyttäytyy ensisijaisesti perheessä ilmenevien ongelmien ennaltaehkäisy tai niihin puuttuminen hyvin varhaisessa vaiheessa. Näitä tilannekuvauksia yhdisti se, että niissä kuvattiin pääasiassa aikuisen vanhemmuuteen ja perheen tilanteeseen liittyviä riskejä. Alkutilannekuvauksissa tuotiin poikkeuksellisen paljon esiin myös perheen vahvuuksia ja voimavaroja, eikä lapsen akuuttia oireilua tunnistettu. Perhetyö ei tällöin itse asiassa ole varsinaista muutostyötä, vaan pikemminkin varmistavaa ja vahvistavaa työskentelyä, jolla perheen tilannetta yritetään pitää tasapainoisena tunnistetuista riskeistä huolimatta. Perhetyön tarkoituksena näyttäytyy siis isompien ongelmien kehittymisen ennaltaehkäisy perheiden arjessa ja intensiivisempien

palveluiden, kuten ensikotityöskentelyn, perhekuntoutuksen tai sijaishuollon palveluiden tarpeen välttäminen.

Perhetyö arvioinnin välineenä

Joskus perhetyö päädytään aloittamaan myös tilanteessa, jossa perhetyön kohteena olevat perheenjäsenet itse eivät koe tarvetta työskentelylle, mutta suostuvat siihen viranomaisen toiveesta ja mahdollisesti vastentahtoisten sijaishuollon palveluiden mahdollisuuden pelossa. Perhetyön tarvetta saatetaankin perustella asiakkaille esimerkiksi tarpeella poissulkea huoli mahdollisesta vakavasta lapsen kaltoinkohtelusta (esimerkiksi huoli lapsen pahoinpitelystä tai vaikka vanhemman mahdollisesta päihdeongelmasta). Tällöin perheessä ei useinkaan ole aitoa hyväksyntää, motivaatiota tai kokemusta työskentelyn tarpeellisuudesta.

Perheen lapsi oli kertonut päiväkodissa, että vanhemmat ovat lyöneet häntä kotona. Vanhemmat kielsivät lyömisen ja perheen ongelmat. Vanhemmat olivat hermostuneita ja pelokkaita lastensuojelun työskentelystä ja kertoivat perheen ajautuneen kriisiin lastensuojelun työskentelyn vuoksi. (Tapaus 21)

Työskentely käynnistettiin arviointipainotteisena työskentelynä, jossa sosiaalityöntekijällä oli huoli vanhempien lapsilleen antamasta riittävästä tuesta, perheen taloudellisesta toimeentulosta, äidin jaksamisesta ja äidin ja uuden kumppaninsa parisuhteen riittäisyydestä. Äiti suostuu ottamaan vastaan tehostettua perhetyötä, vaikka kokee ettei tarvitse sitä. Äiti kokee omat voimavaransa hyviksi. (Tapaus 28)

Tämä kategoria erottuu muista siinä, että palvelun vapaaehtoinen luonne on selkeästi kyseenalainen. Näissä perhetyön aloittamisen tilanteissa on usein kyse siitä, että jollakin perheen ulkopuolisella henkilöllä, yleensä jollakin lapsen kanssa työskentelevällä ammattilaisella, on noussut huoli lapsen mahdollisesta kaltoinkohtelusta perheen sisällä. Tämä huoli on siirtynyt lapsen asioista vastaavalle viranomaiselle, jolla on omat rajalliset keinonsa yrittää selvittää lapsen todellista tilannetta ja tuen tarvetta. Perhetyötä käytetään näissä tilanteissa perheen ja lapsen tilanteen arvioinnin työkaluna. Tämän kaltaisissa perhetyön lähtötilanteissa ei siis ole kovinkaan suurta varmuutta mahdollisten ongelmien olemassaolosta tai ongelmien tarkemmasta luonteesta. Perhetyön tarkoituksena on yrittää kerätä tätä tietoa, jotta perheelle osattaisiin sitten jatkossa tarjota tai osoittaa oikeanlaisia palveluita ja tukitoimenpiteitä.

6.2 Perhetyön tavoitteet

Tässä alaluvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni eli siihen millaisia muutostavoitteita tehostetun perhetyön muutosprosesseja esittelevissä teksteissä kuvataan. Esittelen aluksi

tarkemmin muutostavoitteita koskevan analyysin tekemisen tapaani ja seuraavaksi siirryn kuvaamaan analyysini tulokset. Tavoitteita koskevaa tekstiaineistoa tarkemmin läpikäydessäni huomasin, että perhetyön tavoitteet oli muotoiltu raporttiin usein yleistasoisin ilmauksin kuten ”jaksamisen tukeminen”, ”vanhemmuuden tukeminen”, ”arjen vakauttaminen”, ”koulunkäynnin tukeminen” tai ”väkivallan loppuminen”. Raportteja pitikin lukea hyvin tarkkaan kokonaisuuksina, jotta niistä löysi tarkempia kuvauksia siitä, mitä yleisluonteisiin tiivistyksiin puristetuilla tavoitteilla juuri kyseisessä perhetyön tapauksessa tarkoitettiin. Koin että kyetäkseni ymmärtämään käytännönläheisesti sitä, mikä tehostetun perhetyön tarkoitus milloinkin eri kuvauksissa oli, minun tuli analyysissäni keskittyä juuri näihin tarkempiin ja konkreettisempiin tavoitteiden kuvauksiin. Kiinnostukseni kohdistuu tässä tutkimuksessa erityisesti siihen, mitkä yksityiskohtaisemmin tunnistettavissa olevat käytännön tason asioiden ja toimintojen muutokset oli kuvattu perhetyön tavoitteiksi. Aloitin analyysin tekemisen erittelemällä alkuperäisestä aineistosta kaikki tehostetun perhetyön tavoitteita koskevat tekstiosiot omaksi kokonaisuudekseen ja tiivistin tavoitteita koskevia kuvauksia siten että niistä hahmottui selkeämmin tavoitteen ydin. Seuraavaksi jäsensin tuon tekstimassan teemoittelun, erottelun ja yhdistelyn kautta. Tuon oman tulkintaprosessini kautta aineisto jäsenyi lopulta kuudeksi kategoriaksi, jotka sisältävät keskenään eriluonteisia kuvauksia siitä, millaisia asioita perhetyöllä on lastensuojelun asiakasperheissä tavoiteltu. Lopulta nimesin nämä kategoriat niiden sisältöjä kuvaavilla otsikoilla:

1. Tavoitteena konkreettisten *arkisten käytänteiden* muokkaaminen
2. Tavoitteena *ymmärryksen* lisääminen tilanteesta ja tulevaisuudesta perheen sisällä
3. Tavoitteena *yhteyden* vahvistaminen perhesuhteissa
4. Tavoitteena perheen *tunnetaitojen* vahvistaminen
5. Tavoitteena *tiedon* kerääminen perheen tilanteesta
6. Tavoitteena perheen *verkostojen* vahvistaminen

Huomionarvoista on todeta, että aineisto sisälsi suuren kirjon erilaisia konkreettisia tavoitekuvauskuksia, mutta toisaalta oli selvästi havaittavissa useiden tavoitteiden toistuvan melko samankaltaisina eri tapauksissa, kun taas jotkin tavoitekuvaukset olivat selkeästi harvinaisempia toistuvuudeltaan tai jopa tutkimassani aineistossa ainutkertaisia. Tässä analyysissä en kuitenkaan ole kiinnostunut siitä mitkä tavoitteet olivat toisia yleisempiä vaan ennemminkin tavoitteiden kirjosta. Seuraavaksi avaan näitä kategorioita tarkemmin ja esitän niitä koskevia esimerkkejä.

Tavoitteena konkreettisten arkisten käytänteiden muokkaaminen

Tähän kategoriaan kuuluvia tavoitekuvauksia yhdistää se, että niissä kaikissa on kyse hyvin konkreettisista ja käytännöllisistä arjen tapahtumista. Esimerkkejä kuvauksista on esitetty taulukossa 1. Näissä kuvauksissa tavoitellaan siis muutosta jossakin hyvin käytännöllisessä, usein rutiininomaisessa, perheen toiminnossa.

Taulukko 1 Konkreettisia arkisia käytänteitä muokkaavia tavoitteita

- *Lisätään mukavia ja iloisia hetkiä ja yhteistä toimintaa perheen arkeen.*
- *Luodaan tai selkeytetään perheen pelisääntöjä ja seuraamuksia.*
- *Määritellään perheen arkeen eri perheenjäsenten ikätasoisia vastuualueita ja rajoja ja autetaan niiden käyttöönotossa.*
- *Lisätään vanhemman antamaa tukea lapselle arjessa (esim. koulunkäynnissä, leikkimisessä).*
- *Selkeytetään arjen rutiineja: vuorokausirytmit (esim. iltatoimet, säännölliset ruokailut)*
- *Etsitään yhdessä uusia keinoja ja tapoja nuorelle lievittää ahdistustaan.*
- *Autetaan vanhempia erilaisten lomakkeiden ja hakemusten tekemisessä, kuljetetaan lasta kouluun, autetaan lasta läksyjen tekemisessä.*
- *Lisätään perheen arkeen lasten ikätasolle sopivaa ja virikkeellistä tekemistä (esim. yhteiset leikkihetket, ulkoilut, vertaisten seura ja harrastusten etsiminen).*
- *Vähennetään perheen arjesta älylaitteiden/pelilaitteiden käyttöä ja tuetaan niiden käytön hallintaa.*
- *Etsitään ja otetaan tuetusti käyttöön perheenjäsenten palautumista ja jaksamista tukevia hetkiä ja asioita perheen arkeen.*

Perhetyön tavoitteena on joidenkin tiettyjen asioiden ja tekemisten lisääminen, vähentäminen tai kokonaan poistaminen perheen arjesta. Perhetyön tukemana perheen arjen käytänteitä pyritään muuttamaan yhteisten keskustelujen, kokeilujen ja harjoittelun avulla. Perheelle tai perheenjäsenelle annetaan esimerkiksi lisää tietoa, opetetaan uusia taitoja tai autetaan hyödyntämään perheessä olevia vahvuuksia aiempaa enemmän. Tavoitteisiin kuuluu myös perheenjäsenten auttamista arjen tehtävissä tai kodin ulkopuolella tapahtuvissa arkisissa toiminnoissa.

Tavoitteena ymmärryksen lisääminen tilanteesta ja tulevaisuudesta

Tässä kategoriassa kaikkia kuvauksia yhdistää se, että niissä pyritään tavalla tai toisella lisäämään perheenjäsenten ymmärrystä oman perheensä ja sen perheenjäsenten nykyisestä tilanteesta ja siitä millaista tulevaisuutta kohti ollaan menossa tai haluttaisiin olla menossa, mikäli perheen tai sen jäsenten hyvinvointia halutaan lisätä.

Näissä kuvauksissa, joista on esitetty esimerkkejä taulukossa 2, tavoitellaan siis ensisijaisesti ajatuksellista muutosta tilanteiden hahmottamisessa eikä niinkään suoranaista tekemisen muutosta. Tavoitteena on hakea selkeämpää, laajempaa ja syvällisempää ymmärrystä siitä, millaisessa tilanteessa perheessä ollaan juuri tällä hetkellä ja mihin ollaan menossa tai haluttaisiin olla menossa. Tämän voi ymmärtää olevan keskeisen tärkeää, kun ihmisiä halutaan motivoida, kannustaa ja sitouttaa tai jopa voimaannuttaa muutostyöskentelyyn.

Taulukko 2 Ymmärrystä lisääviä tavoitteita

- *Autetaan perhettä ymmärtämään paremmin kaoottiselta tuntuvaan tilannettaan.*
- *Keskustellaan syy-seuraus-suhteista ja autetaan niiden hahmottamisessa.*
- *Etsitään ja asetetaan yhteistä kasvatuksellista linjaa perheenjäsenten kesken.*
- *Keskustellaan vanhempien kanssa teini-ikäisten kehitystehtävistä, jotta ymmärrys lisääntyisi suhteessa nuoren käytökseen.*
- *Keskustellaan lapsen kanssa koulunkäynnin merkityksistä ja vapaa-ajan asioiden vaikutuksista koulunkäyntiin.*
- *Motivoidaan nuorta pitämään huolta itsestään: Käydään nuoren kanssa keskusteluja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä.*
- *Lisätään perheen vanhempien tietoa median vaikutuksista lapseen ja autetaan vanhempia reflektoida omaa toimintaa ja median käyttöä.*
- *Autetaan perheenjäseniä näkemään mikä heillä on hyvin ja toimii ja mitkä asiat kaipaavat muutosta.*
- *Käsitellään isän alkoholinkäyttöä ja yritetään saada isä näkemään päihteiden käytön vaikutukset perheeseensä.*
- *Annetaan tietoa lapsen kehitysvaiheista ja lapsen tarpeista vanhemmille: Autetaan hahmottamaan, miksi sillä on väliä, miten vanhempi toimii lapsensa kanssa.*
- *Pohditaan nuoren kanssa tulevaisuutta: toiveet ja suunnitelmat itsenäistymiseen, nuoren itsetuntemuksen vahvistaminen (vahvuuden ja voimavarat) ja oman toiminnan vaikutusten hahmottamisen tukeminen.*

Tähän kategoriaan kuuluvat kuvaukset liittyvät tiedon välittämiseen ja käsittelyyn tietystä aiheesta, perheenjäsenten erilaisten näkökulmien kartoittamiseen ja niiden pohjalta kokonaiskuvan rakentamiseen ja suunnitelmien tekemiseen yhdessä perheiden kanssa. Tavoite saattaa liittyä erityisesti työskentelyyn jokin tietyn perheenjäsenen kanssa tai sitten koskea yhtä lailla kaikkia perheenjäseniä.

Tavoitteena yhteyden vahvistaminen perhesuhteissa

Tähän kategoriaan kuuluvissa tavoitekuvauksissa on yhteistä se, että niillä pyritään muutoksiin perheenjäsenten välisten suhteiden tasolla, siten että perheenjäsenet voisivat kokea aiempaa enemmän luottamusta ja ymmärrystä toisiaan ja toistensa tarpeita kohtaan. Aineiston esimerkkejä tämän kategorian tavoitteista on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3 Yhteyttä vahvistavia tavoitteita

- *Lisätään nuoren ja vanhempiensa välistä keskustelua.*
- *Luodaan nuorelle kokemusta siitä, että hän voi puhua asioistaan vanhempiensa kanssa.*
- *Huomataan hyviä asioita nuoren toiminnassa ja lisätään kehuja niistä.*
- *Parannetaan vanhempien ja nuoren välejä. Muutetaan vuorovaikutusta positiivisemmaksi.*
- *Tuetaan vanhempaa huomaamaan ja tiedostamaan omaa käyttäytymistään ja kommunikoinnin tapaansa ja muuttamaan sitä rauhallisemmaksi.*
- *Vähennetään lasten välisiä riitoja ja pyritään kodin ilmapiirin parantumiseen jatkuvan riitelyn vähentyessä.*
- *Parannetaan keskusteluyhteyttä vanhempien välillä: Autetaan vanhempia tukemaan toisiaan arjessa, sopimaan perheen toimintatavoista ja perhe-elämän ja työn yhteensovittamisesta.*
- *Vahvistetaan vuorovaikutuksen lapsentahtisuutta.*
- *Etsitään vanhempien välille keskusteluyhteyttä, toisen tukemista ja toiselle tärkeiden asioiden huomioimista.*

Voi ajatella, että tähän kategoriaan kuuluvien tavoitteiden kautta on mahdollista erityisesti vahvistaa perheenjäsenten keskinäisiä suhteita ja lisätä suhteissa tapahtuvan kommunikoinnin myönteisyyttä. Näissä tavoitekuvauksissa on esillä esimerkiksi itseilmaisun, kuten puhumisen, aktivoiminen, sekä hyvien asioiden huomioimiseen, oman kommunikoinnin tavan tiedostamiseen ja riitelyn sijasta asioista sopimiseen ohjaaminen.

Tavoitteena perheen tunnetaitojen vahvistaminen

Tähän kategoriaan liittyviä tavoitekuvauksia yhdistää se, että niissä keskeisen merkityksellisenä näyttäytyvät tunteet ja niiden merkitys osana ihmisen hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita. Näissä tavoitekuvauksissa pyritään muutokseen tunteiden havaitsemisen, ilmaisun ja säätelyn tasolla ja tarkoituksena on parantaa yksilön tai hänen perheensä tunneyöskentelyn taitoja, kuten tunteiden tunnistamista, tunteiden äärelle pysähtymistä ja tunteiden turvallista käsittelyä yhdessä muiden kanssa. Esimerkkejä näistä tavoitteista, jotka liittyvät erityisesti tunteiden kanssa työskentelyyn, on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4 Tunnetaitojen vahvistamiseen liittyviä tavoitteita

- *Tarjotaan tukea harmituksen ja pettymyksen sietämisen taitojen harjoitteluun; Nuori tuntee varsinkin koulussa usein epäoikeudenmukaisuutta, joten tuetaan jo ennakoon nuorta valmistautumaan näihin tilanteisiin ja mietitään pieniä uusia käyttäytymismalleja. Tuetaan myös nuoren myönteistä minäkuvaa.*
- *Tuetaan nuorta purkamaan tunteita esim. kirjoittamalla.*
- *Tuetaan vanhempaa käymään läpi kokemiaan vaikeita tunteita.*
- *Kannustetaan vanhempia puhumaan lasten kanssa enemmän tunteista ja kehoitetaan perheenjäseniä sanoittamaan toisilleen enemmän omia toiveitaan.*
- *Harjoitellaan äidin kanssa tunnetaitoja, ohjataan äitiä käymään lapsen kanssa yhdessä läpi vaikeiden tunteiden kohtaamista satujen avulla.*
- *Työstetään vanhempien vastuuta ja merkitystä lapsen tunnesäätelyn ongelmien ratkaisemisessa.*

Tavoitekuvauksissa voidaan esimerkiksi auttaa nuorta hänen tunnesäätelyssään kehittämisessä tai toisaalta voidaan tukea vanhempia heidän omien tunteidensa työstämisessä ja hallinnassa. Työskentelyllä voidaan pyrkiä tukemaan yksilön hyvinvointia omien tunteidensa ymmärtämisen ja kontrolloinnin kautta, mutta toisaalta tavoitekuvauksissa näyttäytyi tärkeänä myös työskentely perheenjäsenten välisissä suhteissa ilmenevien tunteiden kanssa.

Tavoitteena tiedon kerääminen perheen tilanteesta

Tähän kategoriaan kuuluvissa tavoitekuvauksissa yhteistä on pääasiassa se, että työskentelyn tavoitteena on kerätä tai muodostaa tietoa perheen ja useimmiten erityisesti perheen lapsen tai lasten tilanteesta. Tässä kategoriassa perhetyön työskentelyä kuvataan kartoittamisena, varmistamisena, arvioimisena ja selvittämisenä. Esimerkkejä tällaisista tiedon keräämiseen liittyvistä perhetyön tavoitteista on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5 Tiedon keräämiseen liittyvä tavoitteita

- *Selvitetään lasten tarpeet ja tavat, joilla niihin perheessä vastataan, huomioidaan lasten omat näkemykset.*
- *Selvitetään perheen päivärytmiä ja sitä, miten isä ja äiti vanhempina toimivat eri tilanteissa.*
- *Arvioidaan turvallisuuden toteutumista perheessä.*
- *Varmistetaan, että lapsilla on turvallista olla kotona.*
- *Selvitetään lapsen omat toiveet minkä asioiden pitäisi muuttua kotona, että siellä olisi parempi olla.*
- *Arvioidaan kodin ilmapiiriä.*
- *Selvitetään koulun ja nuoren kanssa, miksei nuori halua mennä kouluun.*

Tämän kaltaisiin tavoitteisiin perustuvassa perhetyön prosessissa pyritään siis ensisijaisesti muutokseen siinä, kuinka paljon sosiaalityössä on tietoa perheestä ja erityisesti perheen lasten

tilanteesta. Mikäli perhetyön prosessi sisältäisi siis pelkästään tähän kategoriaan kuuluvia tavoitteita, ei perhetyön interventiolla näyttäisi oikeastaan olevan tarkoituksena niinkään perheen tilanteessa aikaan saatava muutos, vaan tavoiteltu muutos liittyisi ennemminkin sosiaalityöntekijän omaan tietämisen tasoon. Tavoitekuvauksia yhdistääkin usein se, ettei perhetyön alkaessa perheestä tai sen tuen tarpeesta ole ollut vielä kovinkaan paljon ennakkotietoa tai käsitykset näistä asioista ovat olleet ristiriitaisia.

Perhetyö ajatellaan välineenä selvittää perheen tilannetta ja aloite työskentelylle on voinut tulla selkeästi sosiaalityöntekijältä tai esimerkiksi perheyhteisön yksittäisen jäsenen toiveesta. Sosiaalityöntekijälle tai jollekin perheenjäsenelle on syntynyt epämääräistä huolta, jonka tarkempaa luonnetta ja perusteita on katsottu tarpeelliseksi perhetyön keinoin selvittää. Sosiaalityöntekijälle on voinut esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen perusteella tulla huoli lapsen turvallisuudesta kotona, ja hän on edellyttänyt tilanteen tarkempaa selvittämistä perhetyön keinoin. Perhetyön tavoitteeksi on asetettu arviointi tai selvitystyö myös sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemmalle on tullut epämääräinen huoli lapsen tai nuoren hyvinvoinnista ja turvallisuudesta kodin ulkopuolella tai etävanhemman luona. Näissä kuvauksissa korostui myös se, että työskentelyn tarkoituksena oli selvittää erityisesti lasten tilannetta, tarpeita ja kokemuksia.

Tavoitteena perheen verkostojen vahvistaminen

Tähän kategoriaan kuuluvissa tavoitekuvauksissa tarkoituksena on synnyttää muutosta perhettä kannattelevien ja tukevien perheen ulkopuolisten toimijoiden ja verkostojen tasolla. Näistä tavoitteista on esitetty esimerkkejä taulukossa 6.

Taulukko 6 Verkostojen vahvistamiseen liittyviä tavoitteita

- *Tehdään yhteistyötä koulun kanssa toimivan opintosuunnitelman tekemiseksi ja nuoren motivoimiseksi.*
- *Autetaan äitiä yhteistyössä lapsen verkostojen välillä, jotta lapsi saisi jatkossa parhaan mahdollisen tuen.*
- *Tuetaan äitiä koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä, ollaan äidin tukena neuvotteluissa.*
- *Ohjataan ja motivoidaan nuorta lääkäriin uniongelmistä ja autismikirjon tutkimusten tekemiseksi.*
- *Suunnitellaan jatkotukea yhdessä perheen kanssa. Ohjeistetaan mitä erilaisia päivystäviä ja suunnitelmallisia lapsiperhe- ja nuorisopalveluita on olemassa ja käydään läpi missä asioissa ja minkälaisissa tilanteissa näihin voi olla yhteydessä.*
- *Tuetaan perhettä käymään säännöllisesti asukaspuistossa: Sosiaalisten kontaktien ja verkostojen lisääminen äidille.*

Tähän kategoriaan kuuluvissa tavoitekuvauksissa pyritään joko perheen luonnollisten verkostojen, kuten sukulaisten ja ystävien tai lastensuojelun ulkopuolisten sosiaali- ja

terveysalan palvelujen aiempaa parempaan hyödyntämiseen. Toisaalta näissä tavoitekuvauksissa on usein kyse myös jonkun keskeisen lapsen elämään liittyvän toimijan (kuten koulu tai päiväkoti) kanssa tehtävässä yhteistyössä auttaminen tai tuon yhteistyön alkuun saattaminen ja aktivointi. Osassa tavoitekuvauksissa ilmeni ajatus siitä, että perhetyöntekijöiden mukaan tulo jo olemassa oleviin perheen ja lapsen yhteistyökuvioihin voisi auttaa lapsen ongelmien ratkaisemisessa. Tavoitekuvauksissa näkyy se, että lastensuojelun asiakasperheillä on voinut olla monenlaista ongelmaa löytää ja saada tarvitsemaansa apua aiemmin ja nyt tuota oikeanlaista apua pyritään perhetyön tukemana etsimään ja löytämään. Toisinaan perhetyötä on tarvittu tekemään motivointityötä, jotta perheenjäsen tai perhe yhdessä ymmärtäisi miksi hänen kannattaisi ottaa apua vastaan jostain lastensuojelun ulkopuoliselta taholta.

7. Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa on perehdytty lastensuojelun avohuollossa hyvin yleisesti käytettyyn tehostetun perhetyön interventioon ja tutkittu erityisesti millaisissa tilanteissa tehostettu perhetyö on valikoitunut soveltuvaksi palveluksi ja millaisia tavoitteita tälle työskentelylle on asetettu. Tutkimuksen tuloksina on esitetty, että tehostettua perhetyötä sovelletaan hyvin erilaisiin elämäntilanteisiin. Tehostetun perhetyön asiakasperheissä on voinut olla joko hyvin pitkään kehittyneitä ja hiljalleen pahentuneita ongelmatilanteita tai hyvin äkillisesti perheen arjen ja elämäntilanteen romahduttaneita kriisitilanteita. Perhetyön alkutilanteet ovat näyttäneet haastavina paitsi ratkaistavien ongelmien vaikeuden vuoksi niin myös siksi, että kaikki perheenjäsenet eivät ole välttämättä motivoituneita interventioon osallistumiseen, eivätkä koe sitä tarpeelliseksi. Näissäkin tilanteissa perhetyö saattoi kuitenkin valikoitua perheelle myönnettäväksi palveluksi, siksi että sosiaalityöntekijä koki tarvitsevänsä perheen tilanteesta enemmän tietoa tai siksi että sosiaalityöntekijä halusi vielä välttää intensiivisemmistä tukitoimista, kuten vastentahtoisesta sijaishuollosta, päättämistä. Perhetyön aloittaminen edellytti toki kuitenkin ainakin jonkun perheenjäsenen suostumista työskentelyn aloittamiseen. Lisäksi tehostettua perhetyötä toteutettiin myös sellaisissa tilanteissa, joissa tunnistettujen riskien vuoksi perhettä haluttiin erityisesti isojen elämänmuutosten keskellä kannatella ja tilanteiden kriisiytymistä pyrittiin ennaltaehkäisemään riittävän vahvalla tuella. Välillä perhetyössä käsiteltävien ongelmien työstäminen oli myös selvästi aloitettu jo muissa palveluissa ennen perhetyön alkamista ja usein myös näyttäytyi, että perhetyön jälkeen työskentely samojen teemojen kanssa jatkui muiden toimijoiden kanssa.

Lisäksi tutkimuksen tuloksina on esitetty, että tehostetun perhetyön avulla voidaan tavoitella muutoksia sekä käytänteiden, käyttäytymisen, ajattelun, ihmissuhteiden, tunnetaitojen että tiedon muodostamisen tasoilla. Perhetyötä suunniteltaessa ja prosessia ohjatessa onkin hyvä tietoisesti huomioida perhetyöprosessin mahdollisuudet sen eri tasoilla. Esimerkiksi toisille yksilöille ja perheille voi sopia paremmin keskittyminen konkretiaan ja käytäntöön, kun toinen voi saada työskentelystä paljon enemmän irti, jos siinä keskitytään keskustelemiseen, erilaisten näkökulmien ajattelemiseen ja vaikkapa tunteiden tunnistamisen opetteluun. Rikkaimmillaan yksittäisessä perhetyön prosessissa näitä eri työskentelyn ja muutoksen tasoja voidaan hakea yhtäaikaaisesti ja ne voivat tukea toisiaan. Usein yhteen perhetyön prosessiin sisältyikin useita erityyppisiä muutostavoitteita ja voikin ajatella, että esimerkiksi tunteiden käsittelyyn ja ymmärryksen lisäämiseen liittyvät tavoitteet tukevat erinomaisella tavalla vaikkapa käyttäytymisen ja ihmissuhteiden yhteyden tason muutostavoitteissa onnistumista. Tässä tutkimusraportin päättävässä luvussa esitellään seuraavaksi erilaisia tutkimustuloksiin liittyviä ja niistä virinneitä jatkopohdintoja, joilla tarkoitukseni on osaltaan myös sitoa tutkimuksen tuloksia osaksi laajempaa ajankohtaista lastensuojelutyön kehittämiseen tähtäävää keskustelua.

Perhetyö osana monitoimijasta systeemistä toimijaverkostoa

Tämä tutkimus on vahvistanut käsitystä lastensuojelun tehostetun perhetyöstä hyvin joustavana ja mahdollisuuksiltaan moniulotteisena palveluprosessina, johon on voitu päätyä erilaisten elämäntilanteiden kautta. Tämän kameleonttimaisen perusluonteen lisäksi on hyvä tiedostaa, että tehostetun perhetyön interventiolla on yleensä olemassa sidoksia palveluihin ennen ja jälkeen kyseisen intervention. Tehostetun perhetyön palvelu on yleensä vain muutaman kuukauden mittainen interventio perheen kodin arkeen, eikä voida useinkaan ajatella, että perhetyön palvelulla kyettäisiin vastaamaan kaikkiin perheen tuen tarpeisiin siten että tämä yksi palvelu aloittaisi työskentelyn tietyissä ongelmissa ja ratkaisisi ne täydellisesti siten, että perhetyön loppuessa perheen tuen tarve olisi poistunut. Tässäkin tutkimuksessa havaitsin, että perhetyö ei näyttäytyä itsenäisenä ja suljettuna muutosprosessina, vaan perhetyö on usein joko selkeästi jatkoa muiden toimijoiden työskentelylle tai osa moniammatillisesti koordinoitua muutosprosessia. Perheessä voi siis olla useita yhtäaikaaisesti toimivia palveluita, joiden kanssa perhetyössä tehdään yhteistyötä ja usein perhetyön päättyessä jää keskeneräisiä asioita, joiden kanssa mahdollisesti muut toimijat tulevat myöhemmin jatkamaan.

Perhetyö kytkeytyy siis usein laajoihin monitoimijaisiin systeemeihin, joissa voidaan hyvin pitkäaikaisestikin työskennellä perheen tukemiseksi. Tehostetun perhetyön aikana

työskentelyä tapahtuu niin yksilöiden, perheen, perheen lähiverkoston kuin muidenkin palvelutuottajien kanssa. Näiden huomioiden pohjalta voisi olla perusteltua väittää, että tehostetun perhetyön prosessia suunniteltaessa ja ohjatessa on tärkeää tunnistaa, millaisia muita interventioita perheeseen on kohdistunut viime aikoina ja konkretisoida, mitä erityistä antia perheen tilanteeseen juuri perhetyön prosessi voisi osana tätä laajempaa kokonaisuutta tarjota. Tämä on tärkeää myös päällekkäisten ja erisuuntaisten perhettä kuormittavien ja sosiaalityön resursseja kuluttavien toimintojen välttämiseksi. Usein voisi tämän vuoksi olla suositeltavaa, että perhetyön aloitus-, väliarviointi- tai lopetusneuvotteluissa olisi läsnä myös muita perheen kanssa työskenteleviä tai aiemmin työskennelleitä toimijoita. Tämä tekisi sosiaalityöntekijälle perhetyön ohjaamisen ja koordinoinnin sekä tarkoituksenmukaisen tavoitteenasettelun helpommaksi. Erityisesti silloin, kun sosiaalityöntekijä tunnistaa, että perheellä on tai on ollut useita muitakin palveluita samoissa teemoissa, joihin liittyen myös tehostetun perhetyön interventiot ollaan kohdistamassa, olisi suositeltavaa hyödyntää esimerkiksi moniammatillista verkostopalaveria tai systeemisen työskentelyn tiimipalaveria tehostetun perhetyön toimintasuunnitelman muotoilussa.

Lastensuojelun perhetyö on perusluonteeltaan ristiriitaista ja jännitteistä

Lastensuojelun työskentelyyn kuuluu usein erimielisyyksiä, yhteistyöhaluttomuutta tai tarjottujen tukitoimien vastustamista, koska perheitä, joissa on ollut vahvaa motivaatiota ja kyvykkyyttä muutokseen on usein kyetty auttamaan muissa lapsiperhepalveluissa, eikä lastensuojelun tarvetta ole syntynyt. Lisäksi lastensuojelun piirissä olevat tilanteet ovat sellaisia, ettei enää voida myöskään jättää toimimatta tai jäädä seuraamaan tilanteen kehittymistä. Tämän vuoksi lastensuojelun tukitoimissa täytyy kyetä työskentelemään myös tilanteissa, joissa asiakkaalla ei ole motivaatiota yhteistyöhön ollenkaan, se on osittaista tai muulla tavoin ristiriitaista. Tämä tutkimus konkretisoi osaltaan myös niitä ristiriitaisuuksia ja jännitteitä, joita perhetyön prosesseissa sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät ja asiakkaat kohtaavat. Perhetyön alkutilanteet ovat usein kompleksisia, perhetyölle osoitetut toiveet ja tarpeet monen suuntaisia ja perheen voimavarat usein hyvin vähissä, koska heitä on saattanut kohdata jokin hyvin vakava ja yllättävä elämän kriisi tai sitten he ovat sinnitelleet vaikeissa elämäntilanteissaan jo todella pitkään. Perheessä voi myös olla yhtäaikaista eriluonteisia ongelmatilanteita, joiden kaikkien työstäminen samanaikaisesti voi olla vaikeaa tai mahdotonta. Onkin tärkeää ymmärtää, että erilaiset perhetyön prosessiin liittyvät ristiriitaisuudet ja muut haasteet eivät useinkaan ole este työskentelylle tai siitä hyötymiselle, jos nämä jännitteet tunnistetaan ja tiedostetaan perhetyön prosessia suunnatessa.

Asiakkaiden motivoiminen ja sitouttaminen perhetyöhön onkin usein monimutkainen ja vaativa vuorovaikutusprosessi, jossa sosiaalityöntekijän tulee ottaa huomioon useiden eri henkilöiden toiveita ja tarpeita, mutta pyrkiä silti selkeyteen ja huomioimaan työskentelylle varattuja rajallisia resursseja. Voi esimerkiksi olla niin, että asiakasperheen jäsenet ja sosiaalityöntekijä ovat yhtä mieltä siitä, että muutosta ja sen edistämiseksi perhetyön interventiota todella tarvitaan, mutta silti osapuolilla voi olla hyvin erilaiset käsitykset siitä miksi tai mihin apua tarvitaan. Tällöin on tärkeää tehdä työskentelyn lähtökohtien ristiriitaisuus avoimesti selväksi myös asiakkaille. On hyvä osoittaa, että jokaisen perheenjäsenen näkemyksiä halutaan kuulla ja huomioida työskentelyssä, mutta että on epärealistista odottaa keskenään ristiriitaisten tavoitteiden yhtäaikaista toteutumista. Näissä tilanteissa työskentelyn suuntaa ja pääasiallista tavoitetta tulisi määritellä sosiaalityöntekijävetoisesti lapsen edun ajatukseen palauttamisen kautta. Lastensuojelun työskentelyssä on lopulta kuitenkin aina kyse lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisesta. Näissä tilanteissa tulisi erityisellä tavalla korostua lastensuojelun sosiaalityöntekijän arvio siitä, miten perhetyön tavoitteet voidaan määritellä siten, että niissä tulee kuulluksi perheenjäsenten keskenään erilaiset huolet ja toiveet, mutta että työskentelyllä olisi kuitenkin jokin yhteisesti ymmärretty suunta. Tämä tehtävä on sosiaalityöntekijälle vaativa, jotta hän saa yhtäaikaaisesti sitoutettua ja motivoitua kaikki perheenjäsenet työskentelyyn, mutta kuitenkin pidettyä perhetyön prosessin johdonmukaisena muutosprosessina, jossa voidaan keskittyä lapsen edun parhaaseen mahdolliseen toteutumiseen tilanteen haasteet huomioon ottaen.

Perhetyön prosessia aloitettaessa ja koordinoitaessa on siis tärkeää pyrkiä johonkin yhteisesti hyväksyttävään suunnitelmaan siitä, mikä on ensisijaista, mahdollista tai kiireellisintä tässä kompleksisessä tilanteessa. Perhetyön tavoitteita voi myös lisätä, laajentaa tai muuttaa kesken perhetyön prosessin ja tämä on usein järkeväkin, jos käsitys perheen tilanteesta on perhetyön aikana perhetyöntekijöiden ja asiakasperheen jäsenten kesken tarkentunut. Perhetyön alussa korostuu tärkeänä se, että perheenjäsenet tulevat kuulluksi ja huomioiduksi, saadaan valittua alkuun jokin yhteisesti tärkeäksi koettu tavoite ja perhetyössä päästään käytännön tasolla alkuun. Parhaimmillaan asiakkaan halukkuus ja kyvykkyys työskennellä myös muilla tavoilla ja tasoilla voi laajentua perhetyön prosessin aikana. Joskus taas voi olla, että perhetyön prosessi on liian lyhytaikainen tai muuten väärä menetelmä tähän, mutta perhetyö avaa silti jotain, jota asiakas jatkaa ehkä muiden ammattilaisten tai läheistensä kanssa myöhemmin elämässään.

Tässä tutkimuksessa nousi esiin myös se, että joskus perhetyön palveluun päädytään erityisesti juuri siksi, että joku perheenjäsenistä ei ole halunnut ottaa vastaan minkäänlaista apua.

Useimmiten nämä tilanteet vaikuttavat olevan sen kaltaisia, että vanhemmilla on huoli lapsestaan, mutta lapsi kieltäytyy kaikista hänelle tarjotuista tukitoimista, kuten esimerkiksi psykiatrian hoitokontaktista. Perhetyö näyttäytyy tällöin parhaana mahdollisuutena yrittää saada aikaan muutosta tuon lapsen tilanteessa ja voinnissa. Tällainen systeemiseen ajattelutapaan perustuva näkemys perheestä vuorovaikutusjärjestelmänä, jossa jokin pienikin muutos voi aikaansaada laajempia vaikutuksia koko perheyhteisössä, onkin ollut jo pitkään tunnistettu osa perhetyön ydintä (ks. esim. Myllärniemi 2007, 127). Käytännön tasolla perhetyö voi siis näyttäytyä ikään kuin hellävaraisena mahdollisuutena yrittää aikaansaada välttämättömiä muutoksia vaikkapa kaikista tukitoimista kieltäytyvän lapsen tai nuoren tilanteeseen ilman varsinaista vastentahtoista työskentelyä ja yksilön itsemääräämisoikeuteen vahvasti puuttuvia sijaishuollon tukitoimia.

Perhetyön prosessien johtamisessa ei siis tule näkemykseni mukaan varoa liikaa prosessiin kuuluvaa ristiriitaisuutta tai jännitteisyyttä, vaan ehkäpä juuri se, että sen kanssa osataan työskennellä, tekee perhetyöstä nimenomaan lastensuojelun avohuollon tukitoimen. Sellaiset perhetyön prosessit, joissa mitään erityisempiä ristiriitaisuuksia ei tunnisteta, on usein mahdollista toteuttaa myös muiden lapsiperhetoimijoiden toimesta. Tästä huolimatta on tarpeellista pohtia myös sitä, onko tehostettu perhetyö parhaiten soveltuva palvelu perheelle tilanteissa, joissa yksikään perheenjäsenistä ei tunnista tarvetta muutokselle aloittamiselle.

Perhetyö toimii huonosti pelkkänä arvioinnin välineenä

On tiedostettava, että tehostettu perhetyö tuottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijälle aina uutta tietoa perheen tilanteesta. Tätä kautta kaikissa perhetyön prosesseissa on osaltaan kyse myös arvioivasta työskentelystä ja tämä ajatus on tärkeää käsitellä avoimesti lastensuojelun tehostetun perhetyön asiakasperheiden kanssa. On kuitenkin olemassa merkittävä ero siinä, pyritäänkö tehostetulla perhetyöllä pelkästään arvioimaan perheen tilannetta vai onko perhetyön pääasiallinen tarkoitus kuitenkin auttaa asiakkaita heidän ongelmiaan. Tätä kysymystä perhetyötä koordinoivan sosiaalityöntekijän tulee mielestäni tarkkaan harkita, kun miettii palvelun soveltuvuutta asiakasperheelleen. Tässä tutkimuksessa on esitetty, että ajoittain perhetyön prosesseissa perheen tilanteen arvioiminen nostetaan eksplisiittisesti perhetyön yhdeksi tai joskus jopa ainoaksi tavoitteeksi. Onkin mielenkiintoista pohtia, kuinka toimivaa ja tarkoituksenmukaista on tehdä pelkkää arvioivaa työskentelyä perhetyön keinoin tilanteissa, joissa työskentelyn asiakkaat eivät itse esimerkiksi koe minkäänlaista tarvetta tai

halua muutostyöskentelylle, mutta suostuvat ottamaan vastaan tehostettua perhetyötä sosiaalityöntekijän sitä edellyttäessä.

Silloin kun perhetyön tarkoituksena näyttäytyy ensisijaisesti tiedon tuottaminen sosiaalityöntekijälle, eikä perhe itse tunnista ajankohtaista muutostarvetta, työskentely näyttäytyy enemmänkin perheen seurantana ja havainnointina, eikä työskentelyssä ole asiakasperheen näkökulmasta varsinaisesti kyse muutostyöskentelystä. Mahdollisesti työskentely voi tuottaa lisätietoa sosiaalityöntekijälle, mutta voi kysyä, kuinka arvokasta ja luotettavaa tällainen tieto lopulta on ja olisiko jokin muu tapa parempi tiedon keräämiseen kuin perhetyön interventio. Kenties tämän kaltaisen tilanteen selvittämisen voisi toteuttaa sosiaalityöntekijän omilla vierailuilla ja keskusteluilla asiakkaidensa kanssa. Samalla sosiaalityöntekijä voisi henkilökohtaisesti luoda luottamuksellista suhdetta asiakasperheeseensä, kun taas tehostetun perhetyön käyttö tässä tehtävässä voi pahimmillaan etäännyttää sosiaalityöntekijän prosessissa ulkopuoliseksi toimijaksi ja vahvistaa jopa asiakastyöntekijäsuhteen epäluottamuksellisuutta. Jäinkin pohtimaan onko sosiaalityöntekijöiden suuret työmäärät syy sille, että tehostettua perhetyötä on päädytty käyttämään interventiona arvioivissa ja varmistavissa tarkoituksissa. On toivottavaa, että lastensuojelun sosiaalityöntekijän lakisääteisen asiakasmäärän laskeminen vuoden 2024 alussa on askel jälleen siihen suuntaan, että sosiaalityöntekijä voisi tehdä tiiviimmin omien asiakasperheidensä tilanteisiin liittyvää arviointityötä ja tehostetun perhetyön interventiota voitaisiin käyttää puolestaan tilanteissa, joissa perheen tilanne tunnetaan jo sen verran hyvin, että perhetyön muutostavoitteita kyetään yhdessä asiakasperheen kanssa määrittelemään ja perheenjäsenten omaakin motivaatiota työskentelyyn saataisiin syntymään.

Ongelmia ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan tehdä muissakin perhepalveluissa

Tämän tutkimuksen mukaan lastensuojelun tehostetun perhetyön tarkoituksena näyttäytyy toisinaan myös ongelmien ennaltaehkäisy tai niihin mahdollisimman varhain puuttuminen. Tämä on mielenkiintoinen huomio ajatellen, että lastensuojelun perhetyötä on pyritty kehittämään 2000-luvun alusta saakka tietoisesti korjaavaan ja kuntouttavaan suuntaan (ks. esim. Myllärniemi 2007, 121). Lapsen hyvinvoinnin ongelmia ja lapsiperheen akuutteja kriisitilanteita ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on äärimmäisen tärkeää sekä yhteiskunnan intressien ja kustannusvaikutuksen kannalta että inhimillisestä näkökulmasta. Työskentelyllä ehkäistään ongelmien kärjistymistä ja kalliimpien viimesijaisten tukitoimien kuten sijaishuollon tarvetta. Voi kuitenkin kysyä, onko tällaista ennaltaehkäisevän tai ongelmiin varhain puuttuvan kaltaista perhetyötä tarve tehdä juuri lastensuojelussa vai voisivatko nämä

perheet saada riskien toteutumista ehkäisevää ja tilannetta silmällä pitävää tukea ja työskentelyä muista palveluista kuten esimerkiksi perhesosiaalityön puolella? Olisikin edelleen syytä kirkastaa lastensuojelun ja perhesosiaalityön interventioiden yhtymäkohtia ja eroja, sekä niiden myöntämisen kriteereitä.

Kysymys siitä, missä perhesosiaalityön ja lastensuojelun rajapinta kulkee, on hyvin vaikea mutta myös ajankohtainen siinä mielessä, että palvelujärjestelmässämme perhesosiaalityön työntekijöiden ja palveluiden resursseja on viime vuosina lisätty ja toisaalta lastensuojelussa edelleen kamppaillaan riittämättömien resurssien kanssa. Perheiden auttamisessa keskeinen periaate ja lähtökohta tulisi olla, että perheitä autetaan mahdollisimman vähän heidän tilanteisiinsa puuttuvilla keinoilla, eikä perheille myönnetä varmuuden vuoksi liian raskaita palveluita. On sekä asiakkaiden oikeuksien, lastensuojelun resurssien, että kansantalouden kestävyysnäkökulmasta perusteltua, ettei lapsiperheiden kanssa tapahtuvaa ongelmia ennaltaehkäisevää ja niihin varhain puuttuvaa työtä tehdä ensisijaisesti lastensuojelussa. Vaikka perheen taustaan ja nykytilanteeseen liittyisi suuria riskejä, mutta vanhemmat ovat yhteistyöhalukkaita ja vastaanottavat heille kotiin tarjotun tuen, tulisi heitä kyetä auttamaan muualla kuin lastensuojelussa. Perheen asiakkuuden siirtäminen lastensuojeluun tulisi tapahtua siinä vaiheessa, kun konkretiassa käytännössä todetaan, että riskit alkavat realisoitua, eikä esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden kautta järjestävä tuki ole enää riittävää.

Onkin tärkeää, että kun asiakasperheen kanssa arvioidaan kotiin tuotavan perhetyön tarpeita ja sovitaan perhetyölle asetettavista tavoitteista, oltaisiin tarkkana minkä lapsiperhepalvelun piiriin asiakas ohjataan autettavaksi. Mikäli perhetyön tarkoituksena näyttäytyy ennemminkin kuviteltavissa olevien riskien ennaltaehkäisy kuin olemassa olevien ongelmien ratkaisu ja nykytilanteen muuttaminen, tulisi asiakasperhe pääsääntöisesti ohjata lastensuojelun sijasta muiden lapsiperhepalveluiden piiriin. On myös toki varmistettava, että perheelle tarpeelliseksi katsotut varhaisen tuen palvelut toteutuisivat nopeasti ja laadukkaasti, sillä esimerkiksi palveluiden odottamisen aikana tällaisissa korkean riskin perheissä ongelmat alkavat nopeasti realisoitua, jolloin paluu lastensuojelun tukitoimien ääreen on jälleen välttämätöntä.

Tutkimuksen merkitys käytännölle ja jatkotutkimuksen tarve

Lastensuojelun tehostetun perhetyön prosessin ymmärtäminen, johtaminen ja hallitseminen edellyttää paljon erilaista osaamista lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. Sosiaalityöntekijällä tulee olla ymmärrystä niistä mahdollisuuksista ja rajoitteista, joita palveluun sisältyy ja hänen on hyvä tunnistaa millaiset asiat ovat keskeisen tärkeitä huomioida,

kun palvelua sovelletaan ainutkertaisiin asiakasperheiden elämäntilanteisiin. Sosiaalityöntekijän on siedettävä ristiriitaisuuksia ja osattava työskennellä prosessissa eteenpäin toisaalta niistä huolimatta ja toisaalta niitä huomioiden. Sosiaalityöntekijällä on hyvä olla omaa asiakaskuntaansa ja tiimiään laajempaa käsitystä siitä, millaisiin tilanteisiin ja miten tehostetun perhetyön palvelua on onnistuneesti sovellettu ja milloin taas tehostettu perhetyö ei ole toimiva tai ensisijainen työkalu ongelmien ratkaisemiseksi. Sosiaalityöntekijällä tulee olla myös aikaa ja rohkeutta huomioida asiakasperheen monimuotoisia verkostoja osana perhetyön prosessin ohjaamista. Tällaisen osaamisen ja ymmärryksen kehittyminen ei voi jäädä yksittäisten sosiaalityöntekijöiden tai paikallisten työyhteisöjen varaan, vaan sosiaalityön interventiotutkimusta tulisi suunnitella ja toteuttaa laajamittaisesti ja moninäkökulmaisesti sosiaalityön organisatorisissa rakenteissa ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Sosiaalityön palveluiden ja työmenetelmien tutkiminen kietoutuu myös irrottamattomalla tavalla lastensuojelun ytimen kirkastamiseen. Sosiaalityön interventiotutkimuksen kautta voidaan määrittää esimerkiksi lastensuojelun toiminnan rajoja, palvelujärjestelmän eri toimijoiden välisen yhteistyön tapoja ja etsiä ratkaisuja lastensuojelussa tunnistettuihin haasteisiin, kuten rajallisten resurssien ja jatkuvasti kasvavan työmäärän kohtaamattomuuteen. Onkin tärkeää, että lastensuojelun erilaisia työmenetelmiä ja palveluita koskevaa tutkimus- ja kehittämistyötä tehdään edelleen lisää ja tietoa muodostetaan tiiviissä yhteistyössä käytännön sosiaalityön ja tutkijoiden kesken. Tietoa tarvitaan lisää useista lastensuojelun työmenetelmistä ja palveluista, niillä aikaan saaduista muutossaavutuksista sekä siitä mitä ne mekanismit tarkalleen ottaen ovat, jotka tekevät lastensuojelun erilaisista interventioista vaikuttavia.

Tämä tutkimus on omalta osaltaan vastannut edellä kuvattuun tiedon tarpeeseen. Tutkimuksen tuloksia tullaan käsittelemään Länsi-uudenmaan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon työyhteisöissä. Näissä keskusteluissa tullaan myös suunnittelemaan, miten tutkimuksessa tuotettua tietoa voidaan hyödyntää jatkossa käytännön tasolla tehostetun perhetyön asiakasprosessien suunnittelun ja toteutuksen prosesseissa. Yksi mahdollisuus on tiivistää tutkimuksessa tuotettu tieto esitteeksi tehostetun perhetyön mahdollisista soveltamistilanteista ja -tavoitteista, jota sosiaalityöntekijät voisivat käyttää tukimateriaalina arvioidessaan yhdessä asiakkaidensa kanssa tehostetun perhetyön intervention soveltuvuutta tilanteisiinsa ja motivoidessaan asiakkaita työskentelyyn.

Lähteet

- Aaltio, Elina (2022) Effectiveness of the Finnish systemic practice model for children's social care: a realist evaluation. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Aaltio, Elina (2023) Evaluating the effectiveness of the systemic practice model of children's social care: A pilot study on child- and family-level outcomes. *Children and Youth Services Review*, 144, Article 106732. DOI: [10.1016/j.chilyouth.2022.106732](https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2022.106732)
- Aaltio, Elina & Eriksson, Pia (2023) Sijaishuollon mustaa laatikkoa ryhdytty avaamaan vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (3), 319–324.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1966/1994) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. ja toim. Raiskila Vesa. Helsinki: Gaudeamus.
- Forsberg, Hannele (2014) Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, Riitta, Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 123–138.
- Fraser Mark W. & Galinsky, Maeda J. (2010) Steps in Intervention Research: Designing and Developing Social Programs. *Research on Social Work Practice* 20 (5), 459–466.
- Hacking, Ian (2009) Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Tampere: Vastapaino.
- Kemppainen, Tarja & Ojaniemi, Pekka (2012) Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli; Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 43–64.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa; Rissanen, Sari & Saranto, Kaija (2011) Asiakastiedon käyttö sosiaalityön tutkimuksessa -eettinen näkökulma. Teoksessa Pehkonen, Aino & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kääriäinen, Aino (2007) Epävarmuuden sieto ja kirjoitettu tieto sosiaalityössä. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 247–265.
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Myllärniemi, Annina (2007) Lastensuojelun perhetyö ammattikäytäntönä. SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 15.

Mäki-Opas, Tomi (2023) Miten sosiaalihuollon vaikuttavuus otetaan haltuun? Luento 6.3.2023. Itä-Suomen yliopisto.

Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana (2007) Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7–33.

Pawson, Ray & Tilley, Nick (1997) Realistic Evaluation. London: Sage.

Pohjola, Anneli (2012) Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli; Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–42.

Pohjola, Anneli; Kemppainen Tarja & Väyrynen, Sanna toim. (2012) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pösö, Tarja (2007) Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.

Reijonen, Mikko toim. (2005) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot.

Reijonen, Mikko (2005) ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?”-ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.) Voimaa perhetyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–15.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Satka, Mirja; Julkunen, Ilse; Kääriäinen, Aino; Poikela, Ritva, Yliruka, Laura & Muurinen Heidi (2016) Johdanto- Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Satka, Mirja; Julkunen, Ilse; Kääriäinen, Aino; Poikela, Ritva; Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Helsinki: Heikki Waris-instituutti & Mathilda Wrede-institutet, 8–30.

Svenlin, Anu-Riina (2020) Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhetoiminta. Lastensuojelun tukiperhetoiminnan käyttöteoria ja tukisuhteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Taylor, Carolyn (2016) Trafficking in facts: Writing practices in Social Work. Qualitative Social Work, 7(1) 25–42.

THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) (2022) Näyttöön perustuvat tuki- ja hoitomenetelmät. <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat> Luettu 7.4.2024.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusimäki, Mervi (2005) Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.) Voimaa perhetyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus, 20–42.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Luettavissa verkossa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf